

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

**SENIO I JAKO OB TI TÝRÁNÍ, ZNEUFIÍVÁNÍ,
ZANEDBÁVÁNÍ**
**SENIORS AS VICTIMS OF MALTREATMENT, ABUSE,
NEGLECT**

Bakalá ská diplomová práce

Pavel Trachta

Vedoucí bakalá ské diplomové práce: Mgr. et. Mgr. Mat j Bulant Ph.D

Olomouc 2012

Prohlá-uji, že jsem tuto práci vypracoval samostatn a uvedl v ní ve-kerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem pouffil.

í í í í í

V Praze dne

í í í í í í í

podpis

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. et. Mgr. Matěji Bulantovi Ph.D za odborné vedení, konzultace a cenné rady, které mi v průběhu práce poskytoval.

í í í í í

V Praze dne

í í í í í í í í

podpis

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 SENIO I	10
1.1 Obecné vymezení pojmu senior	10
1.2 Legislativní vymezení d chodového v ku	12
1.3 Vnit ní diferenciacie v ku	12
1.4 Stárnutí, jeho vlivy a d sledky	13
1.5 Záv r	14
2 NÁSILÍ	16
2.1 Definice násilí.....	16
2.2 Ob ti násilí	17
2.3 Domácí násilí.....	18
2.4 Viktimizace	19
2.5 Formy násilí.....	20
2.5.1 Fyzické násilí	21
2.5.2 Psychické násilí	21
2.5.3 Sociální násilí	22
2.5.4 Emocionální násilí	23
2.5.5 Sexuální násilí	23
2.5.6 Ekonomické násilí	24
2.5.7 Sebeпо-kozování	25
2.5.8 Institucionální násilí	25
2.6 Formy zneuffívání a zanedbávání.....	26
2.6.1 Ekonomické zneuffívání.....	27
2.6.2 Fyzické zanedbávání.....	27
2.6.3 Sebezanedbávání	28
2.6.4 Pr vodní jevy týrání, zneuffívání, zanedbávání.....	28
2.7 Elder Abuse and Neglect.....	29
3 SPOLE NOST A TÝRÁNÍ SENIOR	32
3.1 Spole enské vnímání týrání, zneuffívání a zanedbávání senior	33

3.2	Osoby, které se mohou dopouštět týrání, zneužívání a zanedbávání senior	33
3.3	Prostředí, ve kterém může docházet k týrání, zneužívání a zanedbávání senior	34
3.4	Príznaky týrání, zneužívání a zanedbávání senior v domácím prostředí	34
3.5	Príznaky týrání, zneužívání a zanedbávání senior v institucionálním zařízení	35
4	FORMY POMOCI	36
4.1	Metody odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání senior	37
	PRAKTICKÁ ČÁST	39
5	METODIKA EMPIRICKÉHO VĚTĚNÍ	40
5.1	Cíl empirického větění	40
5.2	Pracovní cíle	40
5.3	Hypotéza a operacionalizace	41
5.4	Hypotéza pracovní	41
5.5	Objekt empirického větění	42
5.6	Předmět empirického větění	42
5.7	Výzkumná strategie a metoda	42
5.8	Výzkumná technika	42
5.9	Průběh výzkumu	43
6	VÝSLEDKY EMPIRICKÉHO VĚTĚNÍ	47
6.1	Formy poskytnuté pomoci a nejúčinnější pomoc dle pracovníků neziskových organizací	48
6.2	Shrnutí výsledku empirického větění	55
6.3	Nejčastější případy týrání, zneužívání a zanedbávání	55
6.4	Nejúčinnější formy pomoci ze strany neziskových organizací	57
6.5	Nejúčinnější metody odhalování týrání zneužívání a zanedbávání	58
	ZÁVĚR	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJ	63
	PŘÍLOHY	66
	Seznam příloh	66

Dotazník pro empirické –et ení.....	67
Nej ast j-í formy týrání	69
P ehled ú innosti forem pomoci ze strany neziskových organizací	70
P ehled ú innosti metod odhalování týrání, zneuffívání a zanedbávání	71
Anotace.....	74

Seznam graf

Graf . 1: Po et p ípad	47
Graf . 2: Psychické násilí - poskytnutá forma pomoci	48
Graf . 3: Fyzické násilí ó poskytnutá forma pomoci	49
Graf . 4: Ekonomické zneuffívání - poskytnutá forma pomoci	50
Graf . 5: Ekonomické násilí - poskytnutá forma pomoci.....	51
Graf . 6: Sociální násilí - poskytnutá forma pomoci	52
Graf . 7: Fyzické zanedbávání - poskytnutá forma pomoci	53

Seznam tabulek

Tabulka . 1: Psychické násilí - hodnocení nejú inn j-í pomoci	48
Tabulka . 2: Fyzické násilí - hodnocení nejú inn j-í pomoci.....	49
Tabulka . 3: Ekonomické zneuffívání - hodnocení nejú inn j-í pomoci ...	50
Tabulka . 4: Ekonomické násilí - hodnocení nejú inn j-í pomoci.....	51
Tabulka . 5: Sociální násilí - hodnocení nejú inn j-í pomoci	52
Tabulka . 6: Fyzické zanedbávání - hodnocení nejú inn j-í pomoci.....	53
Tabulka . 8: Ú innost metod odhalování týrání, zneuffívání a zanedbávání	54

ÚVOD

Týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů má rozličné podoby a způsoby, od naprostého nezájmu o seniora až k závažným druhům fyzického násilí.

Týrání seniorů se mohou dopouštět příslušníci jeho blízké i daleké rodiny. Osoby, které o seniora pečují v jeho přirozeném prostředí. Zaměstnanci domovů pro seniory, odlehovacích služeb, pracovníci LDN a další osoby přicházející do styku se seniorem.

Šťastně je třeba tyto případy prokazovat, dříve se v tichou beze svádějí v úzkém kruhu šarvátek, kteří jsou často spíše ochotni vzájemně si dosvědčit, než k žádnému týrání nedochází, jednak nelze počítat ani s velkou svadkou podporou samotného týraného. Starý lovík je mnohdy přímě závislý na týrajících - ne kdy ekonomicky, často i fyzicky a kupodivu i citově. V tichou si ale prostě nedovolí podat pravdivé svědectví proti lidem, se kterými pak bude dále žít a na které bude mnohdy dále odkázán. Co by mu bylo platné trestní stíhání týrajících, pokud by jeho úděl jež zhoršilo.¹

Týrání seniorů je závažným společenským problémem nejen v České republice. Jedna z komplexnějších studií zabývajících se násilím na seniorech byla zpracována eskobudovickou Jihoeskou univerzitou v roce 2005. Z této studie vzešly určité nástroje řešení tohoto společenského problému. Mezi tyto nástroje patří podporování rozvoje různých linek, krizové pomoci a prostředí, spolupráce příslušných státních institucí a organizací poskytujících sociální služby, trvalá propagace a seznamování veřejnosti s tímto jevem, zejména v zákonných normách.²

Jedním z cílů této práce je upozornit na nejčastější případy týrání, zanedbávání a zneužívání, se kterými se neziskové organizace setkávají. Teoretická část se zabývá pojmem senior a je podrobněji zaměřena na formy násilí, zneužívání a zanedbávání s poukázáním na morální příčiny týrání seniorů a postoj společnosti k tomuto jevu. V závěru teoretické části jsou

---

¹ MACH in TOPIŇEROVÁ 2002, s. 59

² LORMAN 2006, s. 53-57

prezentovány možné formy pomoci a metody odhalování tohoto jevu. Praktická část je věnována zjištění nejzávažnějších případů týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů, které byly zaznamenány konkrétními neziskovými organizacemi v Praze. Tato část práce je součástí zaměření na stanovení forem efektivní pomoci a účinných metod odhalování týrání ze strany neziskových organizací.

TEORETICKÁ ÁST

1 SENIO I

Tato kapitola se bude zabývat vymezením pojmů *senior*, *seniorského vku* a *dchodového vku*, právní úpravou a legislativním ukotvením *dchodového vku* v české republice, obecnou hranicí, kdy lze osobu považovat za osobu v seniorském vku nebo ji označit za seniora, popřípadě za osobu starou.

1.1 Obecné vymezení pojmu senior

Pojem *senior* je ve společnosti velice často užíván ve spojení se sociální péčí o staré osoby, ve spojení s valorizací starobních důchodů, se výšnými náklady na zdravotní péči, ale také se stárnutím populace. V současné době nabývá tento pojem na významu, a to především ve spojení se stárnutím obyvatelstva a sociálně demografickými prognózami České republiky.

V odborné literatuře je základní vymezení seniorského vku spojeno s dosažením určité věkové hranice. U níže uvedených autorů se můžeme setkat s pojmem *stáří*, které je rovněž vázáno na věkovou hranici, respektive na počet věkových hranic, nebo existují vnitřní diferenciace stáří.

Pro starého člověka se často užívá pojem *geront*, tento výraz pochází z českého slova *gerón* a v překladu znamená starý muž. Geront v latinském jazyce je *senex*, od tohoto pojmu jsou odvozovány další pojmy, například lékařství *senilita*, *senilní*. Tyto výrazy v hovorové mluvě mají spíše význam urážlivý a zesměšňující. *Senium* pochází z latinského jazyka a významově znamená stáří. Společensky akceptovatelný výraz pro starého člověka je *senior*.³

Psychologický slovník pod pojmem *senium* dělí stáří do tří období. Prvním obdobím je *počínající stáří* v věku mezi 60 a 74 roky, druhým obdobím je *vlastní stáří* 75 a 89 let a *dlouhověkost* 90 a více let.⁴

---

³ Í AN 1990, s. 370

⁴ HARTL 1996, s. 187

Zavázalová popisuje stáří k probíhajícím biologickým a psychickým změnám, které se u jednotlivců individuálně projevují v průběhu stárnutí. Stárnutí je individuální proces, z tohoto lze vyvozovat, že vysoký věk nemusí nutně vypovídat o psychickém nebo biologickém stáří. Stáří lze rozdělit na kalendářní, psychické, demografické, biologické.⁵

Kalvach rozlišuje stáří na kalendářní, sociální a biologické. Kalendářní stáří je snadno uritelné, v současné době se považuje za početnější stáří, věk 65 let. Sociální stáří je určováno především změnou sociálních rolí, odchodem do starobního důchodu a změnou životního rytmu. Biologické stáří určují především individuální involuční procesy. Hranici biologického stáří dle autora můžeme považovat celková fyzická kondice a výkonnost.⁶

V moderních společnostech jsou stanoveny vkové hranice, které můžeme považovat za dolní hranice demografického stáří. Tato hranice je stanovena jednak na základě biologického stárnutí jedince ve společnosti a souasně také společenským konsensem, tedy shodou společnosti v otázce, do jakého věku jsou jedinci dané společnosti schopni se aktivně ekonomicky podílet na chodu společnosti. Dolní hranice demografického stáří se pohybuje v rozmezí mezi 60 až 65 lety života.⁷

Lidé však vnímají hranice stáří individuálně, to znamená, že názory na stáří (respektive dolní vkové hranice stáří) jsou rozdílné od stanovené dolní hranice stáří určené pro chod společnosti. Rabuřic ve svém výzkumu zjistil, že člověk se považuje za starého okolo 67 let věku. Nutno podotknout, že respondenty byli lidé v předseniorském věku 50 let a více. Přitom lidé v kově mladší mají na dolní hranice stáří jiné odhady a přiklánjí se spíše k nižšímu věku jako k dolní hranici stáří.⁸ Věk ale není primárním ukazatelem stáří, do obecného určení stáří vstupuje zdravotní stav a duševní zdraví.⁹

---

5 ZAVÁZALOVÁ 2001, s. 11, 12

6 KALVACH 2004, s. 47, 48

7 ZAVÁZALOVÁ 2001, s. 11, 12

8 RABUŘIC 1998a, s. 279

9 VIDOVIČOVÁ, RABUŘIC 2003, s. 11-12

Zavázalová odkazuje na rozdělení populace podle kritérií OSN do tří základních skupin, a to v k 0 až 14 let, 15 až 64 let a od 65 let a výše. Pro označení *staré obyvatelstvo* musí být dle OSN splněna podmínka, a to nejmén 7 % populace nad 65 let v ku.¹⁰

1.2 Legislativní vymezení d chodového v ku

eská legislativa pojem senior nezná, vymezuje pouze podmínky pro d chodový v k, který je v současné době stanovován dle roku narození. Hranice d chodového v ku se posouvá k vyššímu v ku. Posun v kové hranice lze p ísuzovat k prodlužující se délce st edního v ku flivota a demografickému rozlofení obyvatel v populaci.

Platná legislativa stanovuje d chodový v k v zákon . 155/1995 Sb., o d chodovém zabezpečení. V § 32 je stanoven d chodový v k pro mufl 60 let, u flen je d chodový v k stanoven následovně :

- 53 let, jestliffe vychovaly alespo p t d tí,
- 54 let, jestliffe vychovaly t i nebo ty i d ti,
- 55 let, jestliffe vychovaly dv d ti,
- 56 let, jestliffe vychovaly jedno dít ,
- 57 let, pokud se jedná o poji-t nce narozené p ed rokem 1936.

Zákon v p íloze, která je sou ástí zákona, rovn fl upravuje zp es ující kritéria d chodového v ku u mufl a flen narozených mezi lety 1936 až 1968.¹¹

1.3 Vnit ní diferenciacie v ku

Sv tová zdravotnická organizace v edesátých letech minulého století rozd lila v kové období do n kolika skupin. Toto rozdělení se týká pouze dosp losti, st edního, raného stá í, vy—ího v ku a dlouhov kosti. *Dosp lost* je mezi v kem 30-44 léty. *St ední v k* je vymezen v kem 45 až 59 léty.

---

¹⁰ ZAVÁZALOVÁ 2001, s. 11, 12

¹¹ § 32, ZÁKON . 155/1995 Sb.,

Rané stáří v ková odpovídá 60 až 74 letům života. *Vlastní stáří* od 75 let a výše. Poslední skupina zahrnuje jedince nad 90 let a označíme ji jako *dlouhověkost*.¹²

Gerontologové se při stanovování dolní hranice stáří rozcházejí s demografy. Gerontologové považují za začátek stáří 75 let v ku života, demografové používají označení *starší lidé* a označí za staré lidi i jedince, kteří dle gerontologů ještě stáří nejsou. Tato rozdílnost vychází zejména ze skutečnosti, že demografické stáří je stanovováno na základě odlišných kritérií. Nejvíce využívaným kritériem demografického stáří dle Závazalové je procentní zastoupení starých osob v celkové populaci.¹³

Z pohledu Tošnerové je senior obecně chápán jako osoba, která dosáhla určitého věku, udávaného jako věk, ale věk není přesně konkretizován.

Asto se stává, že jsou pojmy senior a důchodce vnímány kompaktně. Podle platné legislativy se může stát, že za seniora bude považována osoba, která dosáhla rozhodného věku pro přiznání starobního důchodu, je stále fyzicky a psychicky výkonná bez vážných onemocnění, naprosto soběstačná. Proto by bylo vhodnější za seniora považovat osobu, která dosáhla důchodového a věkového věku, je plně nebo zčásti závislá na pomoci ze strany jiných osob, nebo její zdravotní stav ji neumožňuje zvládat úkony soběstačnosti nebo úkony péče o svou osobu.¹⁴

1.4 Stárnutí, jeho vlivy a důsledky

Počet starých lidí v České republice stoupá, počet osob nad 60 let dosahuje počtu 1.800.000 osob, jedná se asi o 15 % naší populace. Ve struktuře obyvatelstva máme seniory označit jako skupinu obyvatel, která je v současné době znevýhodněna. Důvody znevýhodnění vycházejí ze změn, které se u stárnoucí osoby začínají projevovat.¹⁵

---

¹² KALVACH 2004, s. 47

¹³ ZAVÁZALOVÁ 2001, s. 11, 13

¹⁴ TOŠNEROVÁ 2002, s. 38, 39

¹⁵ ÍRTKOVÁ, VITOUŠKOVÁ a kol. 2007, s. 57

Dle Závázalové se stárání souvisí i zhorování zdravotního stavu, snížení soběstačnosti, snížení schopnosti zajistit si finanční prostředky, zejména v životním stylu. Závažným důsledkem je zhorující se zdravotní stav, který snižuje schopnost soběstačnosti. Starý člověk se stává závislým na pomoci a péči jiných osob. Se zvykáním v něm je jedinec ohrožen i psychickými změnami, které rovněž výrazně snižují soběstačnost. Tyto změny mohou být pro jedince nebezpečným v podobě sociálního vyloučení, osamlosti, zanedbávání vlastní osoby.¹⁶

Dopady stárnutí jsou pro každého jednotlivce individuální, ale lze je kategorizovat jako zdravotní, ekonomické, míra závislosti na pomoci druhých, změny v životním stylu, psychologické změny, problematika osamělých starých lidí.

Rovněž může nastat nebo úplná ztráta soběstačnosti může být příčinou nepřiměřeného zacházení se seniorem, který je odkázán na péči a pomoc jiných osob v důsledku nepřiměřeného zdravotního stavu.

1.5 Závěr

Dosažením určitého věku není nutné považovat člověka za starého, jelikož stáří je souhrn dílčích faktorů, které jsou u každého jedince zcela individuální. Společností byla určena dolní hranice stáří s tím, že jedinci při dosažení této hranice mohou od společnosti očekávat jisté kompenzace, například pobírání starobního důchodu. Toto konkrétní určení dolní hranice je odrazem fungování společnosti a jejího vnímání potřeb jedinců, kteří mohou být již v raném stáří zdravotně nebo sociálně limitováni. Stárnutí je individuální, je rozdílné u každého jedince.

Za důchodce lze považovat osobu, který dosáhl zákonem stanovené věkové hranice odchodu do starobního důchodu, bez ohledu na to, zda osoba je nadále pracovní aktivní nebo je pouze příjemcem starobního důchodu, nebo je osobou, kterému nevznikl nárok na výplatu starobního důchodu. Česká legislativa při stanovení dolní hranice stáří, tedy důchodového věku,

---

¹⁶ ZAVÁZALOVÁ 2001, s. 25, 26

vychází z odborného vnímání dolní v kové hranice stá í. V nyn j-í právní úprav je zakotveno zvy-ování d chodového v ku jako reakce na prodluující se st ední délku flivota, o ekávané snížení po tu ekonomicky aktivních jedinc a o ekávané zvý-ení po tu jedinc ze silných popula ních ro ník , kte í v blízké budoucnosti budou dosahovat d chodového v ku.

Seniorem je osoba, která dosáhla rozhodného v ku pro p iznání starobního d chodu a vzhledem ke svému v ku a zdravotnímu stavu je odkázána na pomoc ze strany jiných osob.

2 NÁSILÍ

V úvodu kapitoly bude definován pojem *násilí*. O něm násilí se bude v novat navazující podkapitola, která rovněž poukáže na *domácí násilí, viktimizaci, týrání, zneuctívání a zanedbávání*. Závěr kapitoly bude v nován syndromu EAN.

2.1 Definice násilí

Jednotlivé definice násilí se v odborné literatu e r zní, záleží, z jaké odbornosti vychází autor definice. Rozdíly v definování násilí bude jinak prezentovat právník, lékař, psycholog, psychiatr nebo kriminalista. Podle Ha-kovcové v roce 1996 Světová zdravotnická organizace pojala definici násilí jako: *šúmyslné poufítí i hrozbu poufítí fyzické síly nebo moci proti sob , jiné osob , proti skupin i komunit , a to síly (moci), která má, nebo s vysokou pravd podobností bude mít, za následek poran ní, smrt, psychickou újmu, poruchu vývoje i osobnosti.*¹⁷ Ha-kovcová usuzuje, že násilí nemusí být nutn pouze fyzické, ale m že mít podobu psychického násilí, sociálního násilí, pop . mediálního a institucionálního násilí.¹⁷

Obecným výrazem dle Ha-kovcové pro jednotlivé formy násilí je *týrání*. Za týrání mžeme ozna it takové chování k druhé osob , které nese znaky hrubosti, necitelnosti a u postižené osoby takové chování vyvolává pocity bolesti, ohrožení, strachu, nepohody, ponížení. Toto jednání v i jiné osob mže mít dlouhodobý charakter, mže být opakované nebo epizodní. Ha-kovcová doporu uje vzhledem k množství forem násilí upesovat, o jaký druh násilí se jedná nebo poufít obecn j-í výraz týrání.¹⁸

Conwayová chápe násilí jako fyzické konání v i jiné osob , které je zastoupeno konkrétním násilným aktem. Dal-ím projevem fyzického násilí mže být sexuální zneuctívání. Za nefyzické násilí považuje násilí psychické, kam lze za adit citové vydírání, vyhrofování, zastra-ování, nátlakové chování, zleh ování, popírání, obvi ování. Nemén závařným

---

¹⁷ HA-KOVCOVÁ 2004, s. 13

¹⁸ HA-KOVCOVÁ 2004, s. 13

násilím je ekonomické týrání, kdy agresor má pln v moci ekonomickou situaci ob ti, která je na n m pln závislá.¹⁹

Zlámal a Dufková, rozd lují násilí na formy fyzické, psychické, emocionální, sociální, sexuální, ekonomické, p i emfl každá forma pod sebou zahrnuje konkrétní jednání nebo chování agresora.²⁰

Rovněž Macková poukazuje na skute nost, že jsou ěsto pojmy *druh násilí* a *forma násilí* v odborné literatu e zam ovány. Co n kte í auto i považují za druh násilí, to jiní auto i uvádí jako formu násilí.²¹

Vzhledem k rozdílné interpretaci pojmu budu pro ú ely této práce pouívat jako obecný výraz *týrání*, pod tímto pojmem budou zahrnuty uvedené formy násilí a –patného zacházení pojem druh násilí bude ozna ovat konkrétní in.

2.2 Ob ti násilí

Protože násilí kterékoli formy, druhu, intenzity a trvání provází celou lidskou spole nost tém ve v-ech jejích innostech, lze obecn tvrdit, že se ob tí násilí m že stát každý z nás bez ohledu na sociální postavení ve spole nosti, zdravotní stav, vzd lání, místo bydli-t apod.

Toto obecné tvrzení platí, ale existují ur ité dal-í charakteristiky, které zvyš-ují riziko, že se konkrétní jedinec stane ob tí násilí. Za tyto charakteristiky lze považovat osobnost jedince, jeho chování a sociální status. Osobnost jedince má významnou roli p i vzniku násilného jednání nebo chování, m že se jednat o jedince nap íklad s nízkým sebev domím, ustra-ené jedince, jedince znevýhodn né z d vodu zdravotního postiflení nebo t lesného i psychického onemocn ní.

Chování jedince m že být také jedním ze spou-t cích mechanism ů násilí, a ufl jde o nezodpov dné jednání nebo chování, p ípadn vyzývavé chování.

---

¹⁹ CONWAYOVÁ 2007, s. 13 - 28

²⁰ DUFKOVÁ, ZLÁMAL 2005, s. 7, 8

²¹ BEDNÁ OVÁ, MACKOVÁ, WÜNSCHOVÁ, BLÁHOVÁ. 2009, s. 7, 8

Sociální status zahrnuje jedince k určitým skupinám, které mohou být zvýšen ohroženy násilím, například uživatelé psychotropních látek, jedinci poskytující sexuální služby, gambler, další skupinou jsou jedinci vykonávající takové profese, jako například příslušníci ozbrojených sborů, pracovníci rychlé záchranné služby, zdravotníci.²²

Nejvíce ohroženou skupinou dle Hájkové jsou děti a staří lidé. Toto ohrožení není vázáno na sociální status, ale vychází ze skutečnosti, že děti jsou vzhledem k svému věku odkázány na své rodiče. Podobně tomu může být u starých lidí, kteří vzhledem k věku a zdravotnímu stavu jsou závislé na pomoci ze strany rodinných příslušníků nebo jiných osob. Tato závislost na pomoci ze strany jiných osob může u jedinců poskytujících péči vyvolávat pocit urážky.²³

2.3 Domácí násilí

V České republice se dle Hájkové v každé desáté rodině objevilo domácí násilí, a to dokonce bez ohledu na postavení, vzdělání i výši příjmu partnera.²⁴

Vitoušková definuje domácí násilí jako: *šfyzické, psychické anebo sexuální týrání mezi osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí a tím skryt mimo kontrolu veřejnosti.*²⁵

Autorka rovněž poukazuje na obecné znaky domácího násilí, jako je opakovanost, dlouhodobost, zkracování času mezi jednotlivými epizodami násilí, vzrůstající intenzity násilí. Dalším znakem pro domácí násilí je rozdíl rolí na násilníka a oběť. Aby násilí mohlo být označeno za domácí násilí, musí tyto role být neměnné. V případě, že se násilí dopouští oba aktéři vzájemně, nelze dle Vitouškové toto jednání označovat jako domácí násilí, a to z důvodu, že oba aktéři vystupují vůči sobě nenadšeně.

---

²² HÁJKOVÁ 2004, s. 28, 29

²³ HÁJKOVÁ 2004, s. 29

²⁴ HÁJKOVÁ 2004, s. 40,41

²⁵ ŘÍTKOVÁ, VITOUŠKOVÁ, a kol. 2007, s.108, 109

Charakteristickým znakem pro domácí násilí je místo, kde se toto násilí uskutečňuje, a to jsou především místa společného soužití, která jsou dle autorky zpravidla skrytá před společností.²⁶

Prvním charakteristickým rysem domácího násilí je i skutečnost, že agresor a oběť mají zpravidla těsný citový vztah, jejich majetek je v držení obou, jsou rodiči a dětmi, mají společné známé.²⁷

Také ústřední domácnosti domácí násilí rozděluje do pěti obecných forem, a to na fyzické, psychické (také označováno jako emocionální), sexuální, sociální a ekonomické násilí.²⁸

Lorman pojímá domácí násilí jako opakované dlouhodobé jednání osoby vůči skupině osob nebo jedinci, které lze považovat za vyhrožující, urážlivé, ponižující, zesměšňující, může nést znaky omezování osobní svobody, ekonomického vydírání, tělesného ubližování, a to především formou donucovacího vystupování vůči druhému jedinci.²⁹

Dufková a Zlámal považují domácí násilí za úmyslnou činnost agresora, která v sobě kombinuje fyzické a psychické násilí, jedná se zpočátku o útoky proti důstojnosti oběti a postupně se přidávají fyzické útoky, které mohou mít fatální následky pro oběť.³⁰

2.4 Viktimizace

Za viktimizaci máme označit dle ústřední celý průběh páchaného násilí, který oběť prožívá, ale i situaci následující těsně po jeho spáchání.

Ústřední proto rozděluje viktimizaci na viktimizaci (primární) primární a viktimizaci (následnou) sekundární.³¹

---

26 ÍRTKOVÁ, VITOUŠKOVÁ a kol. 2007, s.108, 109

27 BEDNÁŘOVÁ, MACKOVÁ., WÜNSCHOVÁ, BLÁHOVÁ 2009 s. 12

28 ÍRTKOVÁ 2008, s. 10

29 LORMAN 2005, s. 4

30 DUFKOVÁ, ZLÁMAL 2005, s. 7, 8

31 ÍRTKOVÁ, VITOUŠKOVÁ a kol. 2007, s.12

Za primární viktimizaci je úrtkovou označován důj, který je spojen přímo se spáchaným trestným činem, jedinec se v důsledku tohoto činu ocitá v roli oběti, které vzniká újma jednáním pachatele.³²

Sekundární viktimizace následuje po spáchaném trestném činu, následná viktimizace je fakultativní složkou viktimizace. Úrtková vidí sekundární viktimizaci v případech, ve kterých musí nastat okolnosti vyvolávající nadbytečnou psychickou zátěž nebo traumatizaci oběti, zájem médií, reakce v místě bydliště, zasměnění, neprofesionální přístup policie, státního zastupitelství. Spolupráci s policií, znalci a soudní jednání autorka nepovažuje za sekundární viktimizaci v případech, které jsou nezbytné k vyšetření případu.³³

Ha-kovcová viktimizaci dělí do tří skupin, primární viktimizace se shoduje s pojetím úrtkové, sekundární viktimizace zahrnuje proces vyšetřování, soudní řízení, spolupráce se znalci a postoj okolí. Vyrovnávání se s následky spáchaného činu považuje Ha-kovcová za terciární viktimizaci.³⁴

Viktimizaci uvádím, jelikož oběti týrání jsou objekty primární viktimizace, ale mohou se stát i objekty sekundární viktimizace. V případech, kdy vyjde najevo týrání seniorů, je o tyto případy značný zájem ze strany médií, ze strany blízkého okolí, ale také mohou uniknout informace od orgánů státní moci, zde vzniká prostor pro vznik sekundární viktimizace.

2.5 Formy násilí

Dufková a Zlámal, jak jsem uvedl výše, rozlišují násilí fyzické, psychické, emocionální, sociální, sexuální, ekonomické,³⁵ které v této kapitole uvedu a doplním o násilí institucionální a sebepoškození, o kterých hovoří například Ha-kovcová.³⁶

---

32 ÍRTKOVÁ, VITOUŠKOVÁ a kol. 2007, s.12, 13

33 ÍRTKOVÁ, VITOUŠKOVÁ a kol. 2007, s. 12, 16, 17

34 HAŠKOVCOVÁ 2004, s. 27

35 DUFKOVÁ, ZLÁMAL 2005, s. 8

36 HAŠKOVCOVÁ 2004, s. 23-25

2.5.1 Fyzické násilí

Jedná se o způsobování poranění nebo zranění, která mohou mít pro obě strany menších, v těžších nebo zcela fatálních zdravotních následků. Dle Haškovcové lze do fyzického násilí přidat i neposkytování stravy, pití a dalších základních životních potřeb.³⁷

Dle Conwayové tento druh konání vůči oběti představuje zejména násilné jednání způsobící oběti fyzickou bolest. Jedná se o různé druhy bití, například fackování, údery pěstí, kopání, k bitím mohou být také použity různé předměty. Uvedené konání může mít i podobu znehybování oběti provazem, poufňování roubáku, přinucování k aplikaci psychotropních látek.³⁸

Oproti tomu Tošnerová používá v souvislosti se špatným zacházením pojem *telesné týrání*, jde o záměrné působení fyzické bolesti u oběti, jehož následkem mohou být fraktury kostí, hematomy, škrábnutí nebo bodná poranění, spáleniny. Dle Tošnerové rovněž sexuální týrání lze považovat za telesné týrání.³⁹

2.5.2 Psychické násilí

Jedná se často o rafinované, cílené a promyšlené jednání agresora vůči oběti. Psychické násilí je vedeno do oblastí, ke kterým je oběť emocionálně vázaná. Psychické násilí může představovat urážení, nadávky, odebrání oblíbených věcí, znemožňování konání činností, ke kterým má oběť citový vztah, apod.⁴⁰

Rovněž útržková psychická týrání označuje jako urážlivé konání, které u oběti vyvolává celou řadu negativních pocitů (například nerozhodnost, pochybnosti o sobě samé), zakládá určitou závislost na agresorovi, v krajních polohách se může oběť pokusit o sebevraždu. Psychické násilí

---

37 HAŠKOVCOVÁ 2004, s. 22

38 CONWAYOVÁ 2007, s. 14

39 TOŠNEROVÁ 2002, s. 12

40 HAŠKOVCOVÁ 2004, s. 23

je dle Írtkové zastoupeno v každém případě domácího násilí a samotné psychické násilí je poměrně ojedinělým jevem, psychické násilí je často provázeno i fyzickým násilím. Z viktimologických průzkumů a údajů z poradenských center je patrné, že celkový objem pouze psychického týrání je cca 18 % z nahlášeného domácího násilí.⁴¹

Psychické násilí má množství podob, které, jak se autoři shodují, musí vykazovat určité znaky - jednání je pro obě ponižující, urážející, odepírající základní práva, vyhrožující, zesměšňující apod. Charakteristickým znakem psychického násilí je, že se tohoto jednání dopouští jeden z aktérů vztahu a jsou přesně dané role oběti a agresora.

2.5.3 Sociální násilí

Jedním z příznaků sociálního násilí je, že se agresor pokouší svou oběť izolovat od společenských aktivit a od společnosti jako takové. Agresor se snaží získat kontrolu nad všemi aktivitami své oběti.⁴²

Zlámal a Dufková rovněž zmíní sociální izolovanost oběti od svého světa, dokonce oběť může být izolována i od vlastní rodiny. Nástrojem agresora k vyvíjení tlaku na oběť mohou být i vlastní děti.⁴³

Haškovcová pojímá sociální násilí jako materiální a finanční týrání. Oběť vystavená sociálnímu násilí má dle autorky zakázáno pohybovat se v blízkosti domova agresora, může být také nucena k převodu svého majetku na agresora, nebo je oběť zakázána manipulace s majetkem, nebo je oběť připravována o majetek, případně vystavována ze svého domova. Oběť nemá dovoleno držet finanční prostředky, tyto prostředky jsou okamžitě po obdržení agresorem odebrány. Sociální násilí je v těsné souvislosti s psychickým násilím.⁴⁴

Zde se Haškovcová rozchází s výše uvedenými autory, kteří v sociálním násilí vidí zejména kontrolu agresora nad společenským životem a kontrolu

---

41 ÍRTKOVÁ 2008, s. 20

42 CONWAYOVÁ 2007, s. 19, 20

43 ZLÁMAL, DUFKOVÁ 2005, s. 8

44 HAŠKOVCOVÁ 2004, s. 23

nad osobními aktivitami oběti, snahu ovládnout nebo izolovat oběť, která bez vůle domácnosti a svolení agresora nemůže vykonávat žádné společenské ani sociální aktivity. V pojetí Ha-kovcové sociální násilí vykazuje charakteristiky ekonomického násilí, kdy je oběť připravována o majetek, finanční prostředky.

2.5.4 Emocionální násilí

Zlámal a Dufková rozlišují i emocionální násilí, které spočívá v neustálé kontrole oběti - kontrole její identity, co dělá, kam chodí, kdy se vrací, také je oběť velice často urážena, zesměšňována, je označována za duševně nemocnou apod.⁴⁵

Tošnerová používá pojem *emocionální týrání*, které je zaměřeno do oblasti citového prožívání oběti. Představuje různé druhy urážek, ponižování, zesměšňování, vyhrožování, odloučení od přátel a rodiny.⁴⁶

Mezi psychickým, sociálním a emocionálním násilím jsou velice drobné rozdíly a jednotlivá jednání není snadné zařadit do těchto jmenovaných forem.

2.5.5 Sexuální násilí

Ha-kovcová uvádí, že sexuální násilí je páčáno zejména na ženách, vyskytují se i případy sexuálního násilí na ženách vysokého věku. Dalšími oběťmi sexuálního násilí jsou děti a mladiství. Sexuální násilí má mnoho variací, obecně se dle Ha-kovcové dělí na sexuální zneužívání, sexuální obtěžování, znásilnění a obchod se ženami.⁴⁷

Conwayová vidí v sexuální násilí především nucení oběti k sexuálním praktikám proti její vůli, k vynucenému pohlavnímu styku, přinucení k praktikám, které oběť nechce provádět, donucení k používání různých

---

45 DUFKOVÁ, ZLÁMAL 2005, s. 8

46 TOŠNEROVÁ 2002, s. 14

47 HA-KOVCOVÁ 2004, s. 23

pomocí při pohlavním styku a ke sledování pornografických filmů, časopisu.⁴⁸

Podobně sexuální násilí uvádí Írtková, sexuální násilí může mít dle autorky podobu od omezování osobní svobody až po znásilnění.⁴⁹

Pikálková ve svém výzkumu prezentuje výsledky dřívějších sociologických výzkumů provedených v USA. Z těchto výzkumů bylo prezentováno, že 14 % žen z 644 dotazovaných sdělilo, že byly manželem alespoň jedenkrát ve svém životě nuceny k sexuálnímu styku.⁵⁰

2.5.6 Ekonomické násilí

Zlámal a Dufková uvádí, že projevem ekonomického násilí je zamezení oběti disponovat finančními prostředky, omezené poskytování prostředků na vedení společného soužití, neposkytování prostředků z výdělku agresora, úplný přehled a řízení výdajů oběti.⁵¹

Conwayová v souvislosti s ekonomickým násilím také hovoří o oběti, která má vzhledem k omezeným finančním a majetkovým možnostem ztíženou situaci k vyhledání pomoci, například k opuštění agresora. Oběť v rámci ekonomického násilí může být zakázána výdělečná činnost, aby agresor vyvolal plnou ekonomickou závislost oběti. Dále Conwayová poukazuje na skutečnost, že ekonomickým násilím se oběť dostává do společenské izolace.⁵²

Írtková mimo již uvedené vidí ekonomické násilí také v nuceném finančním vydržování agresora.⁵³

Ekonomické násilí spoívá dle autorů zejména v kontrole, v omezení disponování finančními prostředky, znemožnění přístupu k finančním prostředkům, zamezení disponovat vlastním nebo společným majetkem,

---

48 ÍRTKOVÁ 2008, s. 10

49 CONWAYOVÁ 2007, s. 15

50 RUSSEL in PIKÁLKOVÁ 2004, s. 34, 35

51 ZLÁMAL, DUFKOVÁ 2005, s. 8

52 CONWAYOVÁ 2007, s. 17, 18

53 ÍRTKOVÁ 2008, s. 10

pokusy zbavit obě majetku, docílení závislosti oběti na agresorovi. Ekonomickému násilí může být vystaven téměř každý jedinec, bez ohledu na věk.

2.5.7 Sebepo-kozování

Sebepo-kozování je dle Ha-kovcové také formou násilí, jedná se o násilí, které jedinec obrací proti sobě samému. Ha-kovcová nabízí rozdělení forem sebepo-kozování na mentální anorexii, bulimii a sebevraždu, další sebepo-kozování nespécifikuje, i když připouští existenci dalších způsobů.⁵⁴

2.5.8 Institucionální násilí

Ha-kovcová užívá termín *institucionální týrání*, které má dvě roviny. První rovinou je tzv. systémové týrání, které se děje na základě norem a předpisů jednotlivých institucí a jedinec se stává obětí systému, například v úřadech administrativy. Druhou rovinu nazývá jako institucionální násilí v nemocnicích a pečujících zařízeních. Toto násilí se projevuje především neochotou personálu, nedostatečným plněním pracovních povinností pečujícího personálu.⁵⁵

Publikace *Stop násilí na seniorech* k tématu institucionálního násilí vyuffila jako zdroj informací práci Dunovského a Kovaříka, kteří poukazují na zvláštnost institucionálního násilí, a to, že se tohoto násilí dopouští profesionální pracovník, který má v náplni práce poskytování sociální péče, ve smyslu platných právních norem, profesních etických kodexů a interních předpisů instituce. Pokud je lidem vyřadujícím péči tato péče poskytována nekvalitně, nebo v nedostatečném množství, může mít pro tyto osoby taková nekvalitní péče značné psychické, tělesné a zdravotní následky. Formy institucionálního násilí mohou mít nejrůznější podoby od podávání neodvodněného množství léků (například v úřadech a úklidu pečujících), ponechání inkontinentního pacienta bez pomoci a péče, ponižující nebo zesměšňující

---

⁵⁴ HAŤKOVCOVÁ 2004, s. 23

⁵⁵ HAŤKOVCOVÁ 2004, s. 24, 51

komentáře na adresu osoby vyžadující péči ať už po nedodržování základních lidských práv.⁵⁶

Ke zjištění míry výskytu institucionálního násilí není dostatek relevantních údajů. Háva a Habart odkazují na první obsáhlejší práci autorů Pillemer a Moore, týkající se institucionálního násilí v amerických ošetrovatelských domech. Z výsledků této studie z roku 1990 bylo prezentováno, že v roce 1989 z celkového počtu 577 pracovníků :

- 36 % se stalo svědky minimálně jednoho fyzického týrání,
- 81 % se stalo svědky minimálně jednoho psychického násilí,
- 10 % přiznalo, že byli pachateli minimálně jednoho fyzického týrání,
- 40 % přiznalo, že byli pachateli psychického násilí.⁵⁷

Stejně jako domácí násilí i institucionální násilí má své formy, které jsou blízké formám domácího násilí.

Háva a Habart uvádí formy institucionálního násilí pojmenované autory Pillemer a Wolf v osmdesátých letech. Jedná se o fyzické týrání, psychické týrání, hmotné zneuctívání, aktivní zanedbávání, pasivní zanedbávání, jako diskutabilní kategorii označil i sebezanedbávání.⁵⁸

První tři vyjmenované formy jsou svým obsahem stejné jako u domácího násilí, hmotné zneuctívání lze označit i jako ekonomické násilí, nebo nese podobné znaky. Formy zanedbávání zmíním v následující kapitole.

2.6 Formy zneuctívání a zanedbávání

Tato podkapitola se bude zabývat ekonomickým zneuctíváním, fyzickým zanedbáváním a sebezanedbáváním, v závěru uvedu průvodní znaky jevu.

---

⁵⁶ OBĚVŇANSKÉ SDRUŽENÍ ŽIVOT 90. 2006, s. 8, 9

⁵⁷ PILLEMER, MOORE in HABART, HÁVA 2007, s. 23

⁵⁸ WOLF, PILLEMER in HABART, HÁVA 2007, s. 24

2.6.1 Ekonomické zneužívání

Podle To-nerové spo-ívá ekonomické zneužívání senior p edev-ím v: *š zneužívání majetku a finan ních zdroj star-í osoby.*⁵⁹

Toto zneužívání lze identifikovat dle pr vodních jev , které jsou více i mén z etelné.

Senior nemá p ehled o vlastním majetku, nezná stav svých financí, daruje sv j majetek, aniž sd lí d vod, pro tak u inil. Není schopen dostát svých finan ních závazk , i když jeho finan ní situace je p íznivá. Pr vodním jevem m fle být také nezvyklý zájem ze strany blízkých i ze strany jiných osob o majetek seniora.⁶⁰

Martínková uvádí, fle Wilbergová a Reynoldsová vidí ve finan ním a materiálním zneužíváním starých lidí trestný in, proto fle toto zneužívání má v t-inou pro ob zni ující následky. Materiální a finan ní zneužívání je ve svém d sledku velmi t fce odhalitelné, nebo lze jen t flko rozeznat zneužívané p evody financí a majetku od p evod nezneužívaných. Navíc se dle Martínkové domnívají, fle ekonomické zneužívání je obecn -patn chápano, jelikož definice je nep esná.⁶¹

2.6.2 Fyzické zanedbávání

Habart a Háva ve svém lánku odkazují, jak jsem již uvedl vý-e, na autory Pillemer a Moor a jejich pojetí zanedbávání, kte í rozd lili zanedbávání do dvou mofných zp sob , a to aktivní a pasivní.

V aktivním zanedbávání spat ují v domé opomíjení pracovních povinností nebo opomíjení a nezájem ze strany pe ujících rodinných p íslu-ník , cílem tohoto jednání je zám rn vyvolat fyzické, psychické strádání starého lov ka. Naopak v pasivním zanedbávání vidí stejné znaky jako u aktivního zanedbávání, vyjma zám rného chování pe ující osoby. Snahou pe ující

---

59 TO-NEROVÁ 2002, s. 13

60 TO-NEROVÁ 2002, s. 13

61 WILBERG, REYNOLDS in MARTÍNKOVÁ 2009, s. 12

osoby není úmyslné vyvolání strádání starého člověka, jedná se o nezájem pečovající osoby.⁶²

Tošnerová definuje zanedbávání druhou osobou jako: *š T lesné a psychické zdraví člověka může být vážně ohroženo, když osoba, která o ni pečuje, není dostatečně schopná splnit nebo zanedbává povinnosti opatřit svému svěřenci dostatek potravy, péči, oděvu nebo lékařskou péči.*⁶³

2.6.3 Sebezanedbávání

Tošnerová se domnívá, že sebezanedbávání se vyskytuje u jedinců, kteří nejsou vzhledem ke svému fyzickému, duševnímu i zdravotnímu stavu schopni úkonů péče o vlastní osobu. Tito jedinci jsou pak vystaveni dalším zdravotním rizikům, nebo jsou odkázáni na nedostojný způsob života.⁶⁴

Oproti tomu Habart a Háva odkazují na Wolf a Pillemer, dle nich lze o sebezanedbávání polemizovat. Mají za to, že sebezanedbávání je závažný jev, ale není týráním.⁶⁵

2.6.4 Průvodní jevy týrání, zneužívání, zanedbávání

Jedná se především o osoby po sobě jdoucí zranění, jedinec je v péči na kolika lékařů, proto je identifikace průvodních zranění nesnadná. Jedinec je přijat do psychiatrické léčebny z důvodů depresí, úzkosti, nemusí mít viditelná fyzická poranění. Také může odmítat lékařskou péči nebo odkládá návštěvy u lékaře. Verbálně i neverbálně může naznačovat úzkost, strach, nedůvěru členům rodiny. Z pohledu lékaře se může zdát jako nespolupracující pacient.⁶⁶ Průvodních jevů je celá řada a identifikace týrání je v nich v některých případech značně obtížná.

62 PILLEMER, MOORE in HABART, HÁVA 2007, s. 23

63 TOŠNEROVÁ 2002, s. 14

64 TOŠNEROVÁ 2002, s. 14

65 WOLF, PILLEMER in HABART, HÁVA 2007, s. 24

66 TOŠNEROVÁ 2002, s. 15, 16

2.7 Elder Abuse and Neglect

Výraz *Elder Abuse and Neglect*, zkrácen EAN, je používán v zahraničí a lze jej přeložit jako *zneužívání a zanedbávání starších osob*. V české republice je užívána poměrně široká škála pojmů pro tento jev.⁶⁷ Např. Tošnerová uvádí: *patné zacházení se seniory*⁶⁸, *útržková používání označení týrání senior*,⁶⁹ *Haškovcová týrání starých lidí*.⁷⁰

Samozejm se nám může setkat s pojmy násilí na seniorech, zneužívání seniorů a zanedbávání seniorů.

Týrání páchané na seniorech může mít podobu jednotlivých forem násilí, zneužívání a zanedbávání. Týrání může být vykonáváno různými způsoby od naprostého nezájmu až k závažným druhům fyzického násilí vůči starším lidem. Tohoto patologického jednání se na seniorech mohou dopouštět především jeho blízké i členové rodiny, známí nebo pro seniora cizí lidé. Osoby, které o seniora pečují v jeho přirozeném prostředí, ale také se tohoto jednání mohou dopouštět zaměstnanci domovů pro seniory, odlehovacích služeb, pracovníci LDN a další zařízení.⁷¹

National Centre of Elder Abuse (Centrum pro zneužívání starých osob se sídlem v USA) uvádí výčet znaků chování, které násilí na seniorech doprovází, a to jednání, která vyvolávají bolest nebo poranění, emoční a psychické utrpení, sexuální obtěžování, ekonomické zneužívání, zanedbávání péče. Kriminolog Johnson dle útržkové rozdělil násilí páchané na seniorech do čtyř hlavních skupin, a to na týrání tělesné, psychické, sociální (izolování od okolního světa) a právní (zde se může jednat o podvody, krádeže apod.).⁷²

V odborné literatuře se nám může setkat s pojmem *patné zacházení se starým člověkem* v rodině nebo v zařízení pro staré osoby.

---

67 MARTÍNKOVÁ 2009, s. 6

68 TOŠNEROVÁ 2002, s. 12

69 ÍRTKOVÁ, VITOUŠKOVÁ a kol. 2007, s. 61

70 HAŠKOVCOVÁ 2004, s. 47

71 ÍRTKOVÁ, VITOUŠKOVÁ a kol. 2007, s. 61

72 ÍRTKOVÁ Příloha časopisu *Policista* 6/2007, s. XVI

Z právního hlediska lze špatné zacházení označit jako úmyslné odírání uspokojení základních životních potřeb, úmyslné fyzické násilí a chování, které vede k psychickému vyerpávání oběti. To nerozvádí se domnívá, že za špatné zacházení se starým člověkem lze označit takové zacházení, kterým osobu starší desátiletou nebo osobu starší, která je v důsledku stárnutí tělesně (i duševně) znevýhodněná nebo tělesně (i duševně) postižená, musí snášet formy tělesného týrání, materiálního nebo finančního zneužívání, zanedbávání jinou osobou, emocionálního týrání, nebo nese další znaky zneužívání nebo týrání členy rodiny, popřípadě je v osamocení ponechána vlastnímu zanedbávání péče o svou osobu.⁷³

Zejména starší senioři jsou často vystaveni špatnému zacházení nebo se stávají oběťmi trestných činů. V odborných kruzích převládá názor, že tyto činy zůstávají z velké části neodhalené, aby se odehrávají v zařízení určených pro seniory nebo přímo v rodině seniora. Právě díky tomu, že senioři jsou v současné společnosti tak trochu na okraji zájmu, nevede se problému násilí, zneužívání a zanedbávání seniorů dostatek pozornosti.⁷⁴

To nerozvádí uvádí, že násilí vedené proti starším lidem je mezi 3 a 5 %, to je zhruba 60.000 starých lidí v České republice, kteří jsou vystaveni týrání, zneužívání nebo zanedbávání.⁷⁵

Výsledky výzkumné sondy, která byla provedena v roce 2006 Martínkovou, vyplynulo, že z celkového počtu 83 seniorů se nejčastěji senioři stali obětmi psychického násilí, a to v 69,9 %, což bylo 58 osob. Ekonomické násilí a ekonomické zneužívání bylo zastoupeno v 49,4 %, a týkalo se 41 osob. Zanedbávání v 38,6 %, týkalo se 32 osob. Fyzické násilí bylo vysledováno u 19,3 %, 16 osob. Sexuální v 1,2 % byla jedna osoba.⁷⁶

Martínková tvrdí, že získat výzkumná data o týrání seniorů je nelehké, popisuje to zejména skutečnosti, že pouze někteří senioři jsou ochotni

---

73 TOŠNEROVÁ 2002, s. 12-16

74 MARTÍNKOVÁ 2009, s. 5

75 TOŠNEROVÁ 2002, s. 5

76 MARTÍNKOVÁ 2009, s. 35, 36

hovořit o týrání. Zpravidla se poznatky o týrání senior získávají prostřednictvím jiných osob, které na týrání upozorní. Také poznamenává, že dotázané osoby neví co je EAN a proto o něm nehovoří. Proto se autorka domnívá, že dostupná data jsou spíše orientační, nepřesná, a ve skutečnosti bude výskyt týrání senior daleko vyšší, než prezentují výzkumy.⁷⁷

Také Habart a Háva se shodují, že česká republika nemá vypovídající výzkumné závěry týkající se týrání senior v celorepublikovém měřítku. Existují výzkumné závěry, ale ty jsou pouze lokálního charakteru.⁷⁸

---

⁷⁷ MARTÍNKOVÁ 2009, s. 7

⁷⁸ HABART, HÁVA 2007, s. 22

3 SPOLE NOST A TÝRÁNÍ SENIOR

V současné době je spole ností v české republice téma týkající se otázek stárnutí a problém vyplývajících z této etapy lidského života pon kud p ehlířeno.

Martínková je toho názoru, ře týrání senior je jen okrajov v nímáno spole ností, která tomuto problému ne v nuje více pozornosti. Senio i se stávají ob mi r zných forem násilí, to dle autorky dokládají mnořící se zprávy o týrání senior , na které upozor ují odborníci, média a jednotlivci z ad ob an . Také poukazuje na první i druhý *Národní program p ípravy na stárnutí*. První program se realizoval v letech 2003 ař 2007. V současné době je realizován v po adí druhý *Národní program p ípravy na stárnutí (Kvalita řivota ve stá í)*, v jeho bodech jsou uvedeny výchozí základní my-lenky pro postoje ke star-ím osobám.⁷⁹

Mezi základní my-lenky programu v p ístupu ke star-ím osobám pat í: *ř d stojnost, zvlá-tní pozornost v novaná znevýhodn ným a zranitelným skupinám, mezigenera ní vztahy a soudrřnost, genderový p ístup.* Nicmén program se zam uje na v-echny oblasti řivota senior na zlep-ení jejich postavení ve spole nosti, p edcházení diskriminaci v d sledku dosařeného v ku, zdravotního stavu, vytvo ení podmínek k zamezení jevu jako je násilí na seniorech, zneuřívání, zanedbávání.⁸⁰

Tyto základní my-lenky úzce souvisí se zneuříváním, zanedbáváním a týráním senior . Nedodrřování a p ekra ování t chto základních východisek povede ke -patnému zacházení se starými osobami. I p es okrajové vnímání problematiky -patného zacházení se starými osobami na-í spole ností je znatelná lehká zm na pohledu na tento problém.

---

79 MARTÍNKOVÁ 2009, s. 5, 14

80 www.mpsv.cz

3.1 Společenské vnímání týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů

Dle Martínkové je v naší zemi o problematiku stárnutí a otázek souvisejících se stárnutím, v porovnání s jinými zeměmi, malý zájem, ale připouští, že se postoj společnosti pomalu mění a zvyšuje se zájem o otázky související se stárnutím. Společnost ČR zatím nepřipouští, že týrání seniorů je celospolečenským problémem, který by se měl dostat do širšího spektra a zájmu ze strany společnosti. Martínková nezajímá především o to, že česká společnost nemá širší povědomí o týrání seniorů. Dalším prvkem, který ovlivňuje společenský zájem o seniory je ageismus.⁸¹

Ageismus Vidovičová a Radová vidí jako znevýhodnění jedince ve vztahu k jejich věku, *štedy rozlišování osob, jejich schopností a vlastností na irelevantním základě, jakým je chronologický věk.*⁸²

Podle Habarta a Hávy výsledky průzkumu provedené agenturou STEM v roce 2003, byly následující: 10 % obyvatel má za to, že násilí na seniorech je vážným problémem, za méně vážný ho označilo 45 % a 13 % dotázaných bylo násilí na seniorech označeno za periferní záležitost.⁸³

3.2 Osoby, které se mohou dopouštět týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů

Osobami, které jsou pachateli týrání seniorů nebo jejich zanedbávání a zneužívání v domácím prostředí, jsou podle širťkové zpravidla blízcí příbuzní seniora (řivotní partner, děti, vnuci), kteří o n j pře ují. V druhém případě mohou být pachateli pře ující profesionálové, kteří dochází poskytovat péči.⁸⁴ V institucionálním zařízení se jedná o pracující personál v daném zařízení, pachateli se také mohou stát příbuzní navštívující seniora ze zřetných důvodů.

---

81 MARTÍNKOVÁ 2009, s. 13

82 VIDOVIČOVÁ, RABUŠIČKOVÁ 2005, s. 6

83 HABART, HÁVA 2007, s. 22

84 ŠIRŤKOVÁ 2007, s. 61

3.3 Prostředí, ve kterém může docházet k týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů

Jak lze odvodit z předchozích kapitol, v obecném pojetí prostředí, ve kterém může docházet ke špatnému zacházení se seniory, lze rozdělit na domácí a institucionální. Za prostředí může považovat místo, které je pro seniora trvalé, pevné a jednorázové. Za takové prostředí lze považovat vlastní domov seniorů, domovy seniorů, domovy se zvláštním režimem, odlehovací služby, nemocnice, léčebny pro dlouhodobě nemocné, psychiatrické ambulance. Jedná se tedy o místa, ve kterých senior žije, využívá je pro své potřeby nebo je v důsledku svého zdravotního stavu hospitalizován. Autoři poukazují především na prostředí domácí a institucionální.

3.4 Příčiny týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů v domácím prostředí

Kasuistiky uvedené autory, například publikace *Stop násilí na seniorech*, časopis *Zdravotnictví* v článku *Týrání a zanedbávání seniorů*, ukazují na široké spektrum příčin týrání, zneužívání a zanedbávání, které mohou vycházet z různých důvodů.

Pečující osoba své jednání nemusí považovat za týrání, zneužívání nebo zanedbávání. Pečující osoba je především žena, která by za vykonávanou péčí měla dostávat finanční ohodnocení, případně by měla dostávat více finančních prostředků, může se domnívat, že základní péči u těchto postílených seniorů je dostatečně ujíci, nezná konkrétní potřeby seniora atd.⁸⁵

Schechter a Guedilines se dle Tošnerové domnívají, že jednou z příčin je získání moci nad osobou, o kterou je pečováno. Některé pečovatelské se dokonce domnívají, že mohou tuto moc využít k manipulaci se seniorem.⁸⁶

---

⁸⁵ ÍRTKOVÁ 2007, s. 61

⁸⁶ SCHECHTER, GUEDILINES in TOŠNEROVÁ 2002, s. 17

Zlámál a Dufková také poukazují na jednu z příčin týrání, zanedbávání a zneužívání, kterou je snaha získat nadobití moc tak, aby obě byla zcela závislá na agresorovi.⁸⁷

3.5 Příčiny týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů v institucionálním zařízení

Háva a Habart se domnívají, že příčiny týrání, zanedbávání, zneužívání v institucionálních zařízeních mohou vycházet z neuspokojivých podmínek zaměstnanců, což v důsledku ovlivňuje kvalitu odvedené péče, taktéž příjmová situace může být důvodem pro odstoupení zaměstnání ze strany pečujících. Nízko ohodnocená práce v pečujících institucích zfluje výběr kvalitních pracovníků. Dalším faktorem je vedení a řízení takovéto instituce, jak jsou nastaveny vnitřní předpisy, organizační řád, kontrolní mechanismy. Nedostatečná znalost vedoucích pracovníků v oblasti problematiky a potřeb seniorů ovlivňuje vytvoření podmínek pro týrání, zanedbávání a zneužívání.⁸⁸

---

⁸⁷ DUFKOVÁ, ZLÁMAL 2005, s. 7

⁸⁸ HABART, HÁVA 2007, s. 25

4 FORMY POMOCI

V úvodu kapitoly jsou uvedeny možné formy nabízené pomoci. Následující část kapitoly poukazuje na metody odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů.

Krizová intervence je specializovaná odborná pomoc osobám, které se ocitly v krizi, jako taková je zaměřená na akutní problém. Krizová intervence může mít podobu psychoterapeutické pomoci, sociální intervence, může být jednorázová. Aby byla krizová intervence účinná, musí být okamžitá, a snadno dostupná. Jejím cílem je zmírnit stav hrozícího nebezpečí a posílit schopnost osoby, aby se mohla vlastními silami orientovat v realitě. Krizová intervence není pomoc, která by dokázala vyřešit veškeré klientovy problémy.⁸⁹

Odborné sociální poradenství je specifickou pomocí při řešení nepříznivých sociálních situací a sociálních problémů. Psychoterapie je rovněž součástí k sociálnímu poradenství.⁹⁰ Obsahem sociálního poradenství je poskytování odborných rad na základě získaných informací podaných klientem o vzniklé sociální situaci. Odborné rady směřují k možnostem, jakým způsobem lze nepříznivou sociální situaci řešit. Sociální poradenství může být poskytováno i telefonicky a anonymně.⁹¹

Právní poradenství součástí tohoto odborného poradenství je poskytnutí právního názoru v dalším postupu při řešení vzniklého problému klienta. Součástí právního poradenství je seznámení klienta s jeho možnostmi, souvislostmi a možnými dopady. Klient by měl být upozorněn na případná pozitiva, negativa, důsledky tak aby se na základě těchto informací mohl rozhodnout.⁹²

Pomoc při institutu vykázaní. Pomoc intervenčního centra se poskytne vždy na základě vykázaní násilné osoby Policií ČR., ale může být také poskytnuta na žádost osobám, které jsou ohroženy násilím další osoby,

---

⁸⁹ LUCKÁ in MATOUŠEK a kol. 2003, s. 129, 130

⁹⁰ HARTL in MATOUŠEK a kol. 2003, s.

⁹¹ MATOUŠEK 2003, s. 212

⁹² METZNER in ŠÍRKOVÁ, VITOUŠOVÁ a kol. 2007, s. 152, 153

kteřá s ohroženou osobou obývá společné obydlí. Obsahem poskytované pomoci mohou být sociálně terapeutické činnosti, pomoc s uplatňováním práv a zájmu. Může být poskytnuto ubytování, poskytnutí stravy apod. Součástí je spolupráce s dalšími pomáhajícími organizacemi a institucemi.⁹³

4.1 Metody odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů

Tomšerová vidí jako nástroj k odhalování týrání seniorů v *dotazování zdravotnickým a pečujícím personálem při návštěvách seniora*. Vhodnými dotazy získávat informace o domácích poměrech seniora, vztazích se členy rodiny a vztazích mimo rodinu. Autorka doporučuje dotazovat se na bezpečnost v místě bydliště a doma.⁹⁴

Dle autorů Habarta a Hávy v současné době nejvíce přispívají k odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání *rodinní poskytovatelé docházející do domácnosti seniora*, ale také vedoucí pracovníci jednotlivých zařízení, zaměstnanci institucí. Tyto subjekty mohou být jednak zdrojem informací o týrání, ale také zdrojem přímého týrání. Dalšími nástroji k odhalování týrání seniorů jsou *informační akce zaměřené na problematiku týrání*, jak mezi profesionály, tak širokou veřejností. Důležitým prvkem je *depistážní činnost* jednotlivých kompetentních institucí.⁹⁵

Vengláková považuje za zásadní nástroj vedoucí k odhalování týrání seniorů profesionální přístup pracovníků ve zdravotnictví, sociálních pracovníků a dalších pracovníků z pečujícího profesionału. Všichni ti zainteresovaní mohou při osobním kontaktu se seniorem posoudit kvalitu péče o něj a životní podmínky seniora. Taktéž odkazuje na pomoc poskytovanou neziskovými organizacemi.⁹⁶

---

93 § 60 ZÁKON č. 108/2006 Sb.

94 TOMŠEROVÁ 2002, s. 20

95 HABART, HÁVA 2007, s. 26

96 VENGLÁKOVÁ 2007, s. III

Conwayová odkazuje v souvislosti s týráním seniorů na pomoc organizací, které se zabývají *krizovou intervencí, sociálním poradenstvím, poskytováním krizových telefonických linek, linek d v ry*.⁹⁷

Bednářová poukazuje i na systematiku pomoci při řešení násilí, která by měla zahrnovat jednak primární práci s obětí, tak sekundární práci cílenou na společnost. V primární práci s obětí autorka vidí zejména dostupnost sociálních služeb, které by měly poskytovat krizovou pomoc, telefonické linky, krizová střediska a kontaktní krizová centra, která poskytují *odborné sociální poradenství, právní poradenství a psychologické poradenství*. Za další příležitost považuje *azylové domy*, které by poskytovaly služby formou pobytových, ambulantních a terénních služeb.⁹⁸

Další nástroje, na které poukazují autoři a mohou přispívat k odhalování týraní seniorů, jsou sociálně právní poradenské služby a tísňové linky provozované neziskovými organizacemi. Tyto služby mohou využít seniři, rodinní příslušníci a svatci.

Týránění, zneužívání a zanedbávání seniorů je z velké části případně velice těžko odhalitelné. Měly by se domnívat, že uvedené metody pomoci odhalování týraní, zneužívání a zanedbávání seniorů lze považovat dle autorů za vhodné a účinné.

---

⁹⁷ CONWAYOVÁ 2007, s. 140

⁹⁸ BEDNÁŘOVÁ, MACKOVÁ, WÜNSCHOVÁ, BLÁHOVÁ 2009, s. 62, 63

PRAKTICKÁ ÁST

5 METODIKA EMPIRICKÉHO VÝZKUMNÉHO VĚTĚNÍ

Tato kapitola se zabývá přípravou empirického výzkumu. Východiskem pro empirické výzkumy jsou poznatky ze studia odborné literatury a poznatky z nabízených sociálních služeb týraným, zneužívaným a zanedbávaným seniorům, na jejichž základ byly stanoveny cíle empirického výzkumu a výzkumná strategie a metoda.

5.1 Cíl empirického výzkumu

Hlavním cílem empirického výzkumu je zjistit, jaké jsou nejčastější případy týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů a jaké jsou nejúčinnější formy pomoci těmto seniorům ze strany neziskových organizací v Praze. Vedlejším cílem je stanovení nejúčinnějších metod odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů.

5.2 Pracovní cíle

- Zjistit dle registru poskytovatelů sociálních služeb neziskové organizace, které se zabývají problematikou týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů a službami pro seniory.
- Zjistit počet případů týrání seniorů.
- Zjistit počet případů forem násilí.
- Zjistit počet případů ekonomického zneužívání a seniorů.
- Zjistit počet případů fyzického zanedbávání seniorů.
- Zjistit nejvhodnější formy pomoci ze strany neziskových organizací týraným seniorům.
- Zjistit nejvhodnější formy pomoci ze strany neziskových organizací zneužívaným seniorům.
- Zjistit nejvhodnější formy pomoci ze strany neziskových organizací zanedbávaným seniorům.
- Zjistit nejúčinnější metody odhalování týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů, dle neziskových organizací.

5.3 Hypotéza a operacionalizace

Lze předpokládat, že neziskové organizace pomáhají týraným, zneužívaným a zanedbávaným seniorům nejvhodnějšími a nejúčinnějšími formami pomoci.

5.4 Hypotéza pracovní

- Lze předpokládat, že z celkového počtu případů, týkajících se týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů, které byly přijaty oslovenými neziskovými organizacemi ve sledovaném roce, tvořil počet případů týrání seniorů více než 80 %.
- Lze předpokládat, že z celkového počtu případů, týkajících se týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů, které byly přijaty oslovenými neziskovými organizacemi ve sledovaném roce, byl počet případů ekonomického zneužívání nižší než 15 %.
- Lze předpokládat, že z celkového počtu případů, týkajících se týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů, které byly přijaty oslovenými neziskovými organizacemi ve sledovaném roce, byl počet případů fyzického zanedbávání nižší než 5 %.
- Lze předpokládat, že počet případů psychického a fyzického násilí bude vyšší oproti dalším formám násilí.
- Lze předpokládat, že počet případů ekonomického násilí bude vyšší než počet případů sociálního násilí.
- Lze předpokládat, že počet případů sexuálního násilí nebude zaznamenán.⁹⁹
- Lze se domnívat, že krizová intervence, sociální poradenství a právní poradenství bude zastoupeno mezi nejúčinnějšími formami pomoci.
- Lze se domnívat, že pomoc formou nabídky ubytování, pomoci s podáním trestního oznámení, pomoci při institutu vykazání a jiná pomoc nebudou nejúčinnější formy pomoci.

---

⁹⁹ Tuto hypotézu jsem vyvodil na základě výzkumné sondy Martínkové provedené v roce 2006. Sociální pracovníci ve sledovaném období 2000–2005 zaznamenali pouze jeden případ se sexuálním podtextem. MARTÍNKOVÁ 2006, s. 36

- Lze se domnívat, že z uvedených forem pomoci lze stanovit nejúčinnější formy pomoci ze strany neziskových organizací.
- Lze předpokládat, že organizace zabývající se péčí o seniory jsou schopny identifikovat nejvhodnější metody odhalování týrání seniorů.

5.5 Objekt empirického –et ení

Objektem empirického –et ení budou sociální pracovníci neziskových organizací, kteří seniorům poskytují pomoc, a na které se obrací seniři ve věci týrání, zneužívání a zanedbávání.

5.6 Předmět empirického –et ení

Předmětem empirického –et ení bude zjištění výskytu týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů, poskytování forem pomoci týraným, zneužívaným a zanedbávaným seniorům ze strany neziskových organizací a metody odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů.

5.7 Výzkumná strategie a metoda

Empirické –et ení bude kvantitativní. Výzkumnou metodou bude deduktivní metoda. Ze zobecněného a teoreticky definovaného problému jsou vytvořeny hypotézy, u kterých bude na základě získaných dat analytickou metodou ověřena jejich platnost.

5.8 Výzkumná technika

Pro empirické –et ení bude použít dotazník, který je nejvyužívanější výzkumnou technikou pro kvantitativní výzkum.

5.9 Průběh výzkumu

Pro zjištění nejčastějších forem týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů bylo osloveno celkem osm organizací působících na území Prahy, které dle registru poskytovatelů sociálních služeb poskytují pomoc obětem týrání, zneužívání a zanedbávání. Poskytovaná pomoc je rámcově uvedena v příloze 5. Vzorkem empirického šetření byly tyto organizace: Občanské sdružení Život 90, Bílý kruh bezpečí, Krizová telefonická linka Dona, Centrum sociálních služeb Praha - Intervenní centrum, Centrum sociálních služeb Praha - Pražská linka důvěry, Elpida o.p.s., Acorus o.s., Informační a poradenské centrum ROSA.

V listopadu 2011 bylo rozesláno osm dotazníků. Návratnost dotazníků byla 50 %, tj. čtyři dotazníky. Dvě organizace sdělily, že poskytují i pomoc seniorům ohroženým domácím násilím, ale jejich sledovaná data jsou jiného charakteru, například Intervenní centrum sleduje informace o výskytu ohrožených, případně vykázaných, osob vztah mezi násilnou a ohroženou osobou. Formy násilí nesledují. Údaje u osob, kde neprobíhala institut vykázaní, nesledují.

Neziskové organizace zabývající se pomocí týraným, zneužívaným, zanedbávaným seniorům mají rozdílná kritéria sběru dat. Je to pochopitelné vzhledem k tomu, že každá oslovená nezisková organizace i přesto, že poskytuje pomoc seniorům, má také i jinou cílovou skupinu.

Při empirickém šetření byly shledány rozdíly v používání pojmů, sběru dat a poskytování forem pomoci, což bylo také zapříčineno právě specifickým zaměřením na cílové skupiny a konkrétní činnosti dané organizace.

Například občanské sdružení Život 90 rozlišuje dvě základní kategorie. První je domácí násilí, ve kterém jsou zastoupeny formy násilí (např. psychické násilí, fyzické násilí) a druhá kategorie, která je označena jako týrání, zahrnuje údaje, kým byl senior týrán, zneužíván nebo zanedbáván (např. mezigenerační týrání, týrání v institucích).¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ www.zivot90.cz

Bílý kruh bezpečí rozeznává kategorie domácí násilí, pohlaví, věk, zda šlo o trestný čin, popřípadě o jaký trestný čin, jaká byla poskytnutá pomoc.¹⁰¹

Za účelem ověření zasláných dat jsem telefonicky kontaktoval zástupce spolupracujících neziskových organizací a ověřil dle vody neoznacení forem pomoci zprostředkování azylového bydlení, pomoc s podáním trestního oznámení a pomoci při institutu vykazání.

O těchto formách byli senioři zprostřednictvím neziskových organizací informováni a byla jim doporučena konkrétní organizace nebo instituce, ale statistická data tyto organizace nemají k dispozici. Uvedené formy pomoci byly u neziskových organizací součástí sociálního poradenství.

Empirické šetření bylo provedeno dotazníkovou metodou. Dotazník byl rozdělen na tři základní části, a to jednotlivě na část o týrání, zneužívání a zanedbávání.

Každá základní část dotazníku byla rozdělena na část první a část druhou, viz příloha . 1.

V první části byla zjištěna četnost týrání, zneužívání a zanedbávání. Druhá část zjišťovala nevhodnost poskytnutí pomoci ze strany organizace.

Týrání bylo rozděleno na jednotlivé formy násilí, a to fyzické, psychické, sociální, ekonomické a sexuální, ke kterým byly poskytnuty konkrétní druhy pomoci, a to sociální poradenství, krizová intervence, právní poradenství, pomoc se zprostředkováním azylového bydlení, pomoc při institutu vykazání, pomoc s podáním trestního oznámení a jiné s možností vepsat o jaký druh pomoci se jedná.

Druhá část dotazníku byla zaměřena na zjištění účinnosti nabízené pomoci ze strany organizace k jednotlivým formám týrání, jednotlivé druhy pomoci byly klasifikovány.

Zneužívání ekonomické - v první části byly poskytnuty jednotlivé druhy pomoci, a to sociální poradenství, krizová intervence, právní poradenství, pomoc se zprostředkováním azylového bydlení, pomoc při institutu

---

¹⁰¹ www.bkb.cz

vykázání, pomoc s podáním trestního oznámení a jiné s možností vepsat o jaký druh pomoci se jedná. Druhá část byla také určena ke klasifikačnímu hodnocení účinnosti pomoci.

Zanedbávání fyzické - v první části byly popsány jednotlivé druhy pomoci, a to sociální poradenství, krizová intervence, právní poradenství, pomoc se zprostedkováním azylového bydlení, pomoc při institutu vykázání, pomoc s podáním trestního oznámení a jiné s možností vepsat o jaký druh pomoci se jedná. Druhá část byla rovněž klasifikačně hodnocena ke zjištění účinnosti formy pomoci.

Vedlejším cílem bylo zjistit, jaké metody jsou dle pracovníků neziskových organizací nejvhodnější k odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů. Pro zjištění těchto metod byly osloveny organizace zabývající se péčí o seniory.

Pro empirické zjištění byly vybrány organizace poskytovatelů sociálních služeb. Bylo osloveno osm sociálních pracovníků z neziskových organizací působících na území Prahy, které dle registru poskytovatelů sociálních služeb poskytují sociální péči a tímto ovou péči, a to Oblastní spolek českého červeného kříže Praha 9, Peovatelská služba Městské části Praha 22, Peovatelská služba Břichovice, Středisko české pomoci Horní Poernice, Peovatelská služba Městské části Praha 20, Antonia senior services s.r.o., Bezpečný flivot o.p.s., Arcidiecézní charita Praha.

Ke stanovení nevhodných *metod odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů* byla použita dotazníková metoda. Dotazník obsahoval šest metod, které byly prezentovány v teoretické části textu, a to:

- Osobní dotazování zdravotnického a peovatelského personálu při osobních návštěvách seniorů.
- Informační kampaně zaměřené na problematiku týrání, zneužívání, zanedbávání.
- Depistážníinnost p íslu-ných pracovníků.

- Posuzování kvality péče ze strany rodiny poskytlými zdravotníky a sociálními pracovníky.
- Získávání informací od poskytovatelů o kvalitě péče.
- Dotazování a informace rodinných poskytovatelů .

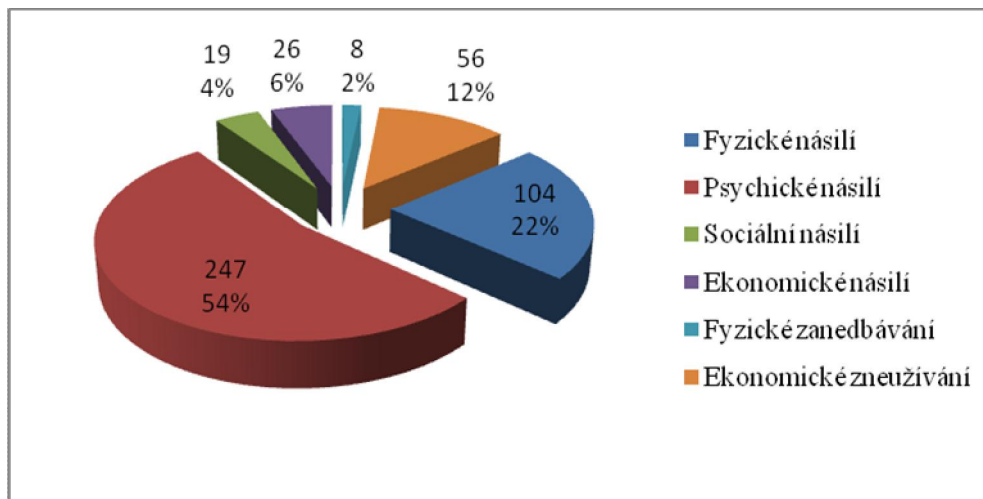
Návratnost dotazníků byla 62,5 %, tj. pět dotazníků .

K vyhodnocení dotazníků byla použita klasifikace od jedné do pěti, přičemž číslo jedna znamená nejúčinnější metodu odhalování týrání

6 VÝSLEDKY EMPIRICKÉHO VÝZKUMU

Neziskové organizace ve sledovaném roce 2010 zaznamenaly 460 případů týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů, z toho bylo 396 případů týrání, tj. 86 %, případů zneužívání bylo 56, což je 12 % a 8 případů zanedbávání, tj. 2 %.

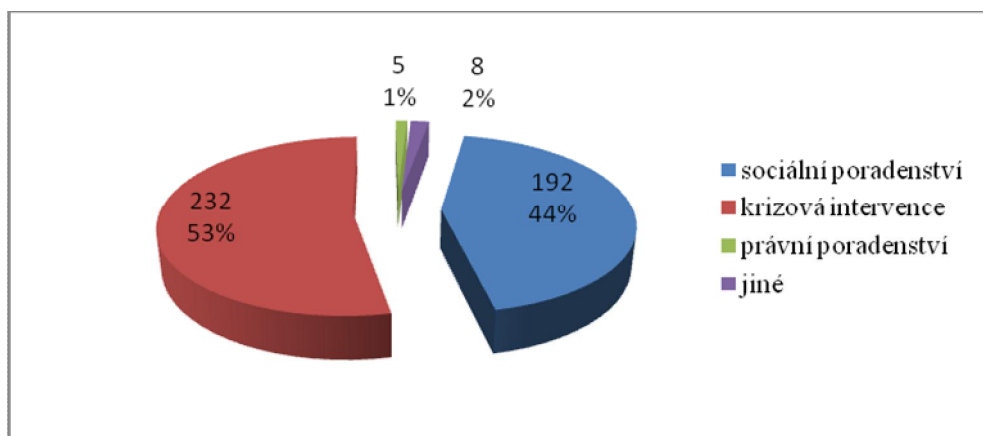
Graf . 1: Podíl případů

Z celkového počtu případů bylo 247 případů psychického násilí (54 %). Dále dotázané organizace zaznamenaly 104 případů fyzického násilí (22 %), ekonomického zneužívání 56 případů (12 %), ekonomického násilí 26 případů (6 %). Sociální násilí bylo zaznamenáno v 19 případech (4 %), fyzické zanedbávání v 8 případech (2 %). Sexuální násilí zaznamenáno nebylo.

6.1 Formy poskytnuté pomoci a nejúinnější pomoc dle pracovníků neziskových organizací

Graf . 2: Psychické násilí - poskytnutá forma pomoci

V 247 případech psychického násilí byla kombinovan poskytnuta tato pomoc:

Krizová intervence byla poskytnuta v 232 případech (53 %), sociální poradenství v 192 případech (44 %), právní poradenství v osmi případech (2 %). Jiná pomoc byla zastoupena pěti případy (1 %).

Tabulka . 1. Psychické násilí - hodnocení nejúinnější pomoci

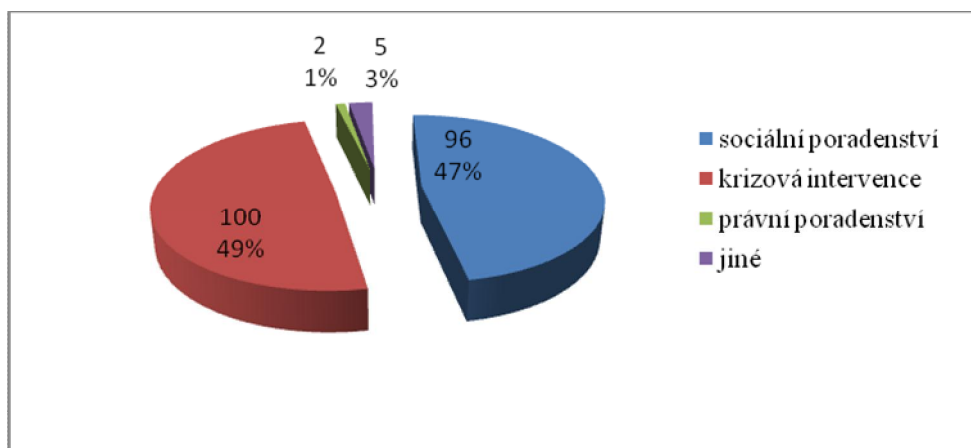
	Klasifikace	Průměr
sociální poradenství	2, 2, 2, 2	2
krizová intervence	1, 1, 1, 1	1
právní poradenství	2	2
jiné	3, 3	3

Pracovníci neziskových organizací klasifikovali formy pomoci u psychického násilí následovně :

Krizová intervence byla klasifikována průměrem jedna jako nejúinnější forma pomoci. *Sociální poradenství* je druhou nejúinnější pomocí u psychického násilí s průměrným hodnocením dva. *Právní poradenství* je s průměrem dva, stejně účinná pomoc, jako je sociální poradenství. *Jiná forma pomoci* u psychického násilí (doporučení další pomoci u jiné pomáhající organizace nebo státní instituce) byla hodnocena průměrem tři.

Graf . 3: Fyzické násilí o poskytnutá forma pomoci

Ve 104 případech fyzického násilí byla kombinovan poskytnuta tato pomoc:

Krizová intervence byla poskytnuta ve 100 případech (49 %), sociální poradenství v 96 případech (47 %), jiná forma pomoci byla zjištěna v pěti případech (3 %), právní poradenství bylo zaznamenáno ve dvou případech (1 %).

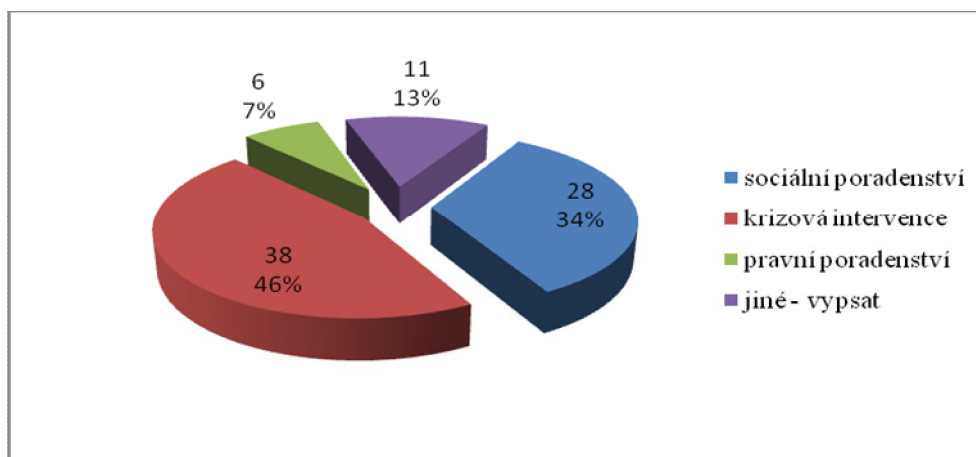
Tabulka . 2: Fyzické násilí - hodnocení nejužitečnější pomoci

	Klasifikace	Průměr
sociální poradenství	2, 3, 2, 1	2
krizová intervence	1, 1, 1, 1	1
právní poradenství	2	2
jiné	2, 3	2,5

Pracovníci neziskových organizací klasifikovali formy pomoci u fyzického násilí následovně :

Krizová intervence se u fyzického násilí jeví jako nejužitečnější pomoc a byla klasifikována průměrem jedna. *Sociální poradenství a právní poradenství* je druhou nejužitečnější pomocí u fyzického násilí a tyto byly hodnoceny průměrem dva. *Jiná forma pomoci* u fyzického násilí (doporučení další pomoci u jiné pomáhající organizace nebo státní instituce) byla hodnocena průměrem dvě celé plus t.

Graf . 4: Ekonomické zneufflvání - poskytnutá forma pomoci

V 56 p ípadech ekonomického zneufflvání byla kombinovan poskytnuta tato pomoc:

Krizová intervence byla poskytnuta ve 38 p ípadech (46 %), sociální poradenství v 28 p ípadech (34 %), jiná forma pomoci v 11 p ípadech (13 %), právní poradenství v -esti p ípadech (7 %).

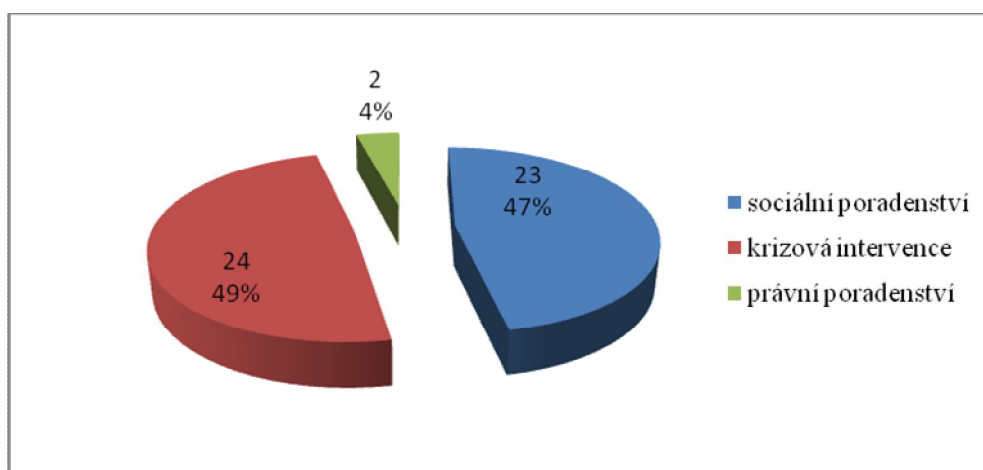
Tabulka . 3: Ekonomické zneufflvání - hodnocení nejú inn j-í pomoci

	Klasifikace	Pr m r
sociální poradenství	1, 1	1
krizová intervence	2, 1	1,5
právní poradenství	2	2
jiné	3	3

Pracovníci neziskových organizací klasifikovali formy pomoci u ekonomického zneufflvání následovn :

Sociální poradenství bylo klasifikováno jako nejú inn j-í forma pomoci pr m rem jedna celá. *Krizová intervence* byla ozna ena jako druhá ú inná forma pomoci pr m rem jedna celá p t. *Právní poradenství* bylo hodnoceno pr m rem dva a v po adí ú innosti forem pomoci je t etí. *Jiná forma pomoci* (doporu ení dal-í pomoci u jiné pomáhající organizace nebo státní instituce) byla klasifikována pr m rem t i.

Graf . 5: Ekonomické násilí - poskytnutá forma pomoci

V 26 prípadoch ekonomického násilí bola kombinovan poskytnuta tato pomoc:

Krizová intervencia byla poskytnuta ve 24 prípadoch (49 %), sociálne poradenství v 23 prípadoch (47 %), právni poradenství ve dvou prípadoch (4 %).

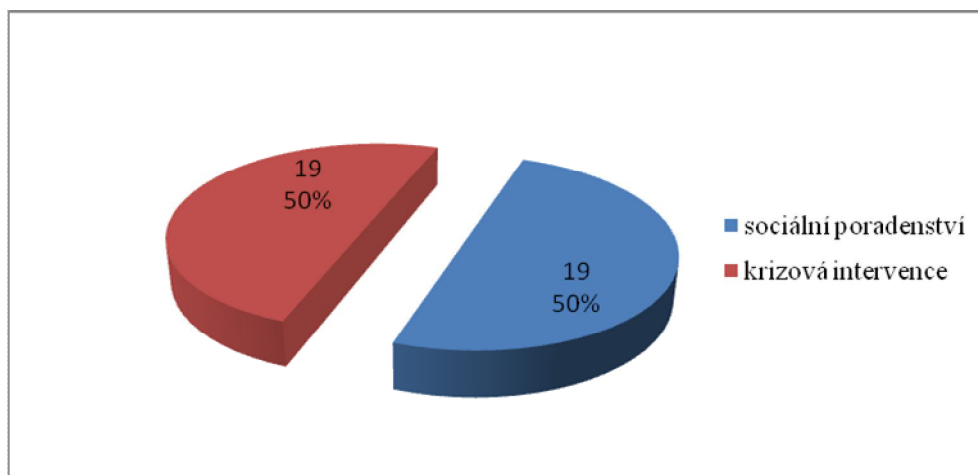
Tabulka . 4: Ekonomické násilí - hodnotení nejú innej pomoci

	Klasifikace	Pr m r
sociálne poradenství	2, 1, 1	1,3
krizová intervencia	1, 2, 2	1,6
právni poradenství	2	2

Pracovníci neziskových organizací klasifikovali formy pomoci u ekonomického násilí následovně :

Sociálne poradenství bylo hodnoceno průměrně jedna celá tři, což představuje nejú innej pomoc. *Krizová intervencia* byla klasifikována jako druhou nejú innej s průměrně jedna celá šest. *Právni poradenství* bylo hodnoceno průměrně dva .

Graf . 6: Sociální násilí - poskytnutá forma pomoci

V 19 případech sociálního násilí byla kombinovan poskytnuta tato pomoc:

Krizová intervence byla poskytnuta v 19 případech (50 %), sociální poradenství v 19 případech (50 %). Další forma pomoci nebyla zaznamenána.

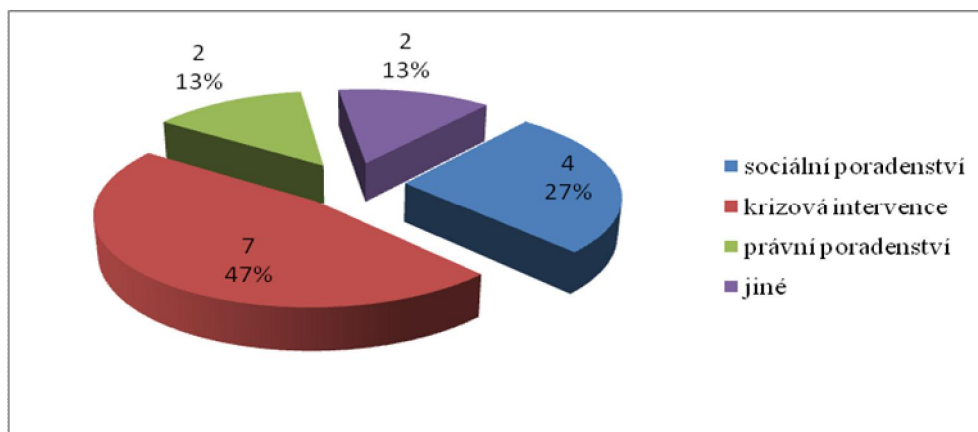
Tabulka . 5: Sociální násilí - hodnocení nejúčinnější pomoci

	Klasifikace	Průměr
sociální poradenství	2, 1	1,5
krizová intervence	1, 2	1,5

Pracovníci neziskových organizací klasifikovali formy pomoci u sociálního násilí následovně :

Sociální poradenství bylo klasifikováno průměrem jedna celá pětina, *Krizová intervence* průměrem jedna celá pětina. U sociálního poradenství se jeví tyto formy pomoci jako nejúčinnější.

Graf . 7: Fyzické zanedbávání - poskytnutá forma pomoci

V 8 případech fyzického zanedbávání byla kombinovan poskytnuta tato pomoc:

Krizová intervence byla poskytnuta v sedmi případech (47 %), sociální poradenství ve čtyřech případech (27 %), právní poradenství ve dvou případech (13 %), jiná forma pomoci ve dvou případech (13 %).

Tabulka . 6: Fyzické zanedbávání - hodnocení nejúinnější pomoci

	Klasifikace	Průměr
sociální poradenství	1, 2	1,5
krizová intervence	1, 1	1
právní poradenství	2	2
jiné	3	3

Pracovníci neziskových organizací klasifikovali formy pomoci u fyzického zanedbávání následovně :

Krizová intervence byla klasifikována jako nejúinnější pomoc u fyzického zanedbávání průměrem jedna. *Sociální poradenství* bylo označeno průměrem jedna celá pět jako druhá nejúinnější pomoc. *Právní poradenství* bylo klasifikováno průměrem dvě, *jiná forma pomoci* (doporučení další pomoci u jiné pomáhající organizace nebo státní instituce) průměrem tři.

Tabulka . 8: Ú innosť metod odhalování týrání, zneufívání a zanedbávání senior

Nejú innejší metody odhalování týrání, zneufívání a zanedbávání senior	klasifikace	pr m r
Získávání informací od pe ovatel o kvalit pé e	1, 2, 1, 1, 2	1,4
Posuzování kvality pé e ze strany rodiny p íslu-nými zdravotníky a sociálními pracovníky	2, 1, 3, 2, 1	1,8
Osobní dotazování zdravotnického a pe ovateľského personálu p i osobních náv-t vách	5, 4, 2, 3, 3	3,4
Depistáfní innosť p íslu-ných pracovník	3, 3, 5, 4, 4	3,8
Dotazování a informace rodinných p íslu-ník	4, 5, 4, 5, 5	4,6
Informa ní kampan zam ené na problematiku týrání, zneufívání, zanedbávání	6, 6, 6, 6, 6	6

V tabulce je uvedena klasifikace a vyhodnocení ú innosti metod.

6.2 Shrnutí výsledku empirického –et ení

Vzhledem k rozdílnosti sbíru dat byly osloveny dva typy neziskových organizací, a to organizace poskytující péči sociální péči seniorů a neziskové organizace poskytující pomoc obětem týraní, zneužívání a zanedbávání.

Z provedeného empirického –et ení vyplynulo, že neziskové organizace za sledovaný rok 2010 zaznamenaly 460 případů týraní, zneužívání, zanedbávání seniorů. Z toho týraní představovalo 396 případů, tedy 86 %, (graf . 1).

Pracovní hypotéza, že z celkového počtu případů týkajících se týraní, zneužívání, zanedbávání seniorů, bude více než 80 % případů týraní, se potvrdila. Tyto hypotézy byly odvozeny jednak ze studia odborné literatury, jednak z dostupných informací o počtu forem násilí, které jsou pod pojmem týraní uvedeny. Z uvedeného také vycházel předpoklad, že případy týraní budou oproti ekonomickému zneužívání a zanedbávání zastoupeny ve vyšším počtu.

Ekonomické zneužívání představovalo 12 %, což je 56 případů (graf . 1). Pracovní hypotéza, že z celkového počtu případů týkajících se týraní, zneužívání, zanedbávání seniorů bude počet ekonomického zneužívání nižší než 15 %, se potvrdila.

Fyzické zanedbávání tvořilo 2 %, tedy osm případů (graf . 1). Pracovní hypotéza, že z celkového počtu případů týkajících se týraní, zneužívání, zanedbávání seniorů bude počet fyzického zanedbávání nižší než 5 %, se potvrdila.

6.3 Nej častější případy týraní, zneužívání a zanedbávání

V této kapitole jsou uvedeny nej častější formy násilí. Celkové počty je prezentováno v příloze . 2.

Psychické násilí bylo označeno za nejastější formou násilí v počtu 247 případů, což představuje 54 % z celkového počtu zaznamenaných případů (graf . 1).

Vzhledem k tomu, že psychické násilí je dle odborníků téměř vždy spojeno s dalšími formami násilí, lze usuzovat, že psychické násilí bylo páčáno v kombinaci s níže uvedeným fyzickým, sociálním a ekonomickým násilím, fyzickým zanedbáváním a ekonomickým zneužíváním.

V teoretické části je zmínováno, že dle úrtkové je psychické násilí zastoupeno v každém případě domácího násilí a z viktimologických průzkumů a údajů z poradenských center je patrné, že celkový objem pouze psychického násilí je cca 18 %.¹⁰² Také Martínková uvádí, že z její provedené výzkumné sondy je patrná kombinace psychického násilí s jiným týráním.¹⁰³

Fyzické násilí bylo druhou nejastější formou, bylo zaznamenáno v 104 případech, tj. 26 % (graf . 1). Jelikož i odborné zdroje uvádí, v této zastoupení výše uvedených forem násilí oproti jiným, byl tento výsledek očekávan¹⁰⁴

Pracovní hypotéza, že počet případů psychického a fyzického násilí bude vyší proti dalším formám násilím, se potvrdila.

Další polovkou dotazníku bylo *ekonomické násilí* ve 26 případech (6 %), které bylo zastoupeno z v této části nejl *sociální násilí* s 19 případy (4 %), (graf . 1). Nízký počet sociálního násilí může být způsoben izolací seniorů od společenského života, společenských aktivit, od přátel, pečovatelů. Chybí jim informace nebo jsou omezováni na osobní svobodu nebo v rozhodování.

Pracovní hypotéza, že počet případů ekonomického násilí bude vyšší než počet případů sociálního násilí, se potvrdila.

---

¹⁰² Úrtková 2008, s. 28

¹⁰³ Martínková 2006, s. 35

¹⁰⁴ Z forem násilí je nejvíce zastoupené fyzické a psychické násilí. Tyto výsledky jsou prezentovány na základě provedeného šetření Bílého kruhu bezpečí. ÚRTKOVÁ, VITOUŠOVÁ in MATOUŠEK, KODYMOVÁ, KOLÁŘKOVÁ 2005, s. 236

Ekonomické zneužívání a ekonomické násilí bylo po tem p ípad v po adí t etí a tvrté. V sou tu p edstavuje 82 p ípad , kdy senior v majetek a finance jsou d vodem pro týrání. (*graf . 1*). Vzhledem k tomu, že v odborných textech je definování obou forem v n kterých bodech identické, bylo i pro neziskové organizace obtílné kategorizovat jednotlivé p ípady. V odborné literatu e byly také vysloveny názory, že ekonomické zneužívání je obecn ěpatn ě chááno a definice jsou nepřesné.¹⁰⁵

Sexuální násilí nebylo ve sledovaném roce u dotázaných organizací zaznamenáno. Pracovní hypotéza, že nebude zaznamenán žádný p ípad sexuálního násilí, se potvrdila.

6.4 Nejúčinnější formy pomoci ze strany neziskových organizací.

Krizová intervence byla označena jako nejúčinnější pomoc u psychického násilí, fyzického násilí, fyzického zanedbávání (*tabulky . 1, 2, 6*). U sociálního násilí byla krizová intervence vyhodnocena stejně úinnou pomocí jako sociální poradenství (*tabulka . 5*). Z po tu p ípad krizové intervence lze soudit, že seniori, kteří se obracejí na neziskové organizace, jsou již v akutním ohrožení týrání nebo jsou týráni. Další užití krizové intervence jako formy pomoci je uvedeno v *p íloze . 3*.

Sociální poradenství bylo označeno jako nejúčinnější pomoc u ekonomického zneužívání a ekonomického násilí (*tabulky . 3, 4*). U sociálního násilí bylo sociální poradenství vyhodnoceno stejně úinné jako krizová intervence (*tabulka . 5*). Neziskové organizace sociální poradenství preferují před krizovou intervencí u p ípad ekonomického násilí a zneužívání. U p ípad s ekonomickým podtextem je rozdíl v poskytnuté pomoci (*graf . 4, 5*) a hodnocením úinnosti pomoci. Z ov ení hodnocení vyplynulo, že v p ípadech ekonomického násilí a zneužívání je často přítomná i jiná forma násilí zpravidla psychická, na kterou reagováno krizovou intervencí. V dotazníku byl hodnocen pouze ekonomický podtext a v tomto p ípad se jeví sociální poradenství úinnější.

---

¹⁰⁵ WILBERG, REYNOLDS in MARTÍNKOVÁ 2009, s. 12

Právní poradenství a jiná forma pomoci jsou uvedeny pro přehlednost v příloze . 3. Tyto formy pomoci jsou méně využívány ze stran neziskových organizací, jelikož vyžadují další odbornosti, vlastní a místní kompetence. V neziskových organizacích pracují především sociální pracovníci - například právní poradenství označila pouze jedna organizace.

Jiná forma pomoci, tedy další doporučení pomoci u jiné organizace nebo instituce, má souvislost jednak se specifickými potřebami, kde by pouze výše uvedené formy pomoci byly neúčinné jednak s rozsahem poskytované sociální služby.

Formy pomoci doporučení azylového bydlení, pomoc s podáním trestního oznámení a pomoc při institutu vykazání nebyly poskytnuty; tyto formy pomoci organizace, které odpovídaly, přímě neposkytují. Ale rámci sociálního poradenství seniory informují o existenci těchto možností.

6.5 Nejúčinnější metody odhalování týrání zneužívání a zanedbávání

Získávání informací od pečovatelské o kvalitu péče - tato metoda byla vyhodnocena průměrem jedna celá čtyři a byla označena za nejúčinnější metodu. Tato metoda byla označena sociálními pracovníky jako nejúčinnější. Pečovatelé mohou na základě osobního kontaktu se seniory rozpoznat příznaky týrání. Jedná se o pracovníky, kteří poskytují péči v trvalých bydlištích seniorů (tabulka . 8).

Posuzování kvality péče ze strany rodiny příslušnými zdravotníky a sociálními pracovníky s vyhodnoceným průměrem jedna celá osm byla označena za druhou nejúčinnější metodu. Rovněž je tato metoda z pohledu sociálních pracovníků účinná. Uvedení pracovníci se dostávají při výkonu svého povolání do osobního kontaktu se seniory, a také jako pečovatelé mohou rozpoznat příznaky týrání, zneužívání a zanedbávání (tabulka . 8).

Osobní dotazování zdravotnického a pečovatelského personálu při osobních návštěvách - v této metodě spatřují sociální pracovníci úskalí ve vhodnosti dotazování se seniorů na jejich soukromé záležitosti, také poukazují

na dlouhodobou spolupráci konkrétního pečovatele se seniory a vybudování vztahu vzájemné důvěry (tabulka . 8).

Depistážní činnosti lze odhalit případy týrání, ale dle sociálních pracovníků jde o případy, kdy senior vykazuje některé ze znaků týrání, zneužívání nebo zanedbávání. Dále se dotázaní přiklání k výše uvedenému (tabulka . 8).

Dotazování a informace rodinných poskytovatelů dle sociálních pracovníků není tolik účinná, jelikož často jsou pachatelé týrání samotní rodinní poskytovatelé. Tyto informace ale mohou dle jejich názoru být účinné při odhalování institucionálního násilí (tabulka . 8).

Informační kampaně zaměřené na problematiku týrání, zneužívání, zanedbávání seniorů se sociálními pracovníky mají za nejmenší účinnost. Tyto aktivity považují za účinné pro vnesení těchto jevů do podvědomí široké veřejnosti (tabulka . 8).

Celkové výsledky s vyhodnoceným přehledem jsou uvedeny v příloze . 4.

ZÁV R

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit nejast j-í p ípady týrání zneuffívání a zanedbávání senior , identifikovat nejú inn j-í formy pomoci týraným senior m a stanovit nejú inn j-í metody odhalování týrání, zneuffívání a zanedbávání senior .

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá pojmem senior, legislativním vymezením d chodového v ku a d sledky stárnutí. V druhé kapitole je vymezen pojem násilí, formy násilí, zneuffívání a zanedbávání. Tato kapitola se rovn fl zabývá týráním senior a pojmem EAN. Následující kapitola se v nuje spole enskému vnímání týrání senior a p í inám týrání. Záv re ná kapitola teoretické části se zam uje na formy poskytované pomoci a seznamuje s metodami odhalování týrání senior .

Praktická část je zam ena na empirické -et ení, pr b h -et ení, získání výzkumných dat, interpretaci výsledku empirického -et ení. Dále se zabývá stanovením nejast j-ích forem týrání, zneuffívání, zanedbávání, ur ením nejú inn j-ích forem pomoci a identifikací nejú inn j-ích metod odhalování tohoto jevu ze strany neziskových organizací.

Stanovených cíl bakalářské bylo dosafleno na základ studia odborné literatury, provedeným empirickým -et ením a analýzou získaných dat.

Studium odborné literatury poukázalo na nejednotnost pojmu . Nap íklad t lesné týrání bylo svou interpretací v odborném textu identické jako pojem fyzické násilí i fyzické týrání. Auto i rozdílnou interpretací popisovali stejný druh násilných in . Tato práce vychází z doporu ení Ha-kovcové a pojem týrání je vyuffíván jako obecný pojem pro formy násilí. Formy násilí jsou pojmenovány konkrétn , nap íklad psychické násilí, ale jak je uvedeno v teoretické části, lze se setkat i s psychickým týráním nebo ubliflováním.

Široké spektrum pojmu uvád ných autory zt fluje orientaci v jednotlivých formách násilí, zneuffívání a zanedbávání.

Z odborné literatury byly odvozeny formy násilí, zneužívání, zanedbávání a formy pomoci, které byly následně zpracovány do dotazníku. Stejným způsobem byly zpracovány metody k odhalování uvedených jevů, aby na základě klasifikace sociálních pracovníků byla identifikována jejich úloha.

Pro zjištění nejúčinnějších případů týrání, zneužívání, zanedbávání a forem pomoci byly dotazníkovou metodou osloveny neziskové organizace poskytující pomoc osobám týraným, zneužívaným a zanedbávaným.

K identifikaci nejúčinnějších metod odhalování týrání byly rovněž dotazníkovou metodou osloveny neziskové organizace poskytující péči sociálně a tělesnou péči seniorům. Získaná výzkumná data byla vyhodnocena a interpretována v teoretické části.

Psychické násilí bylo vyhodnoceno jako nejúčinnější forma násilí.

Nejúčinnější formou pomoci byla vyhodnocena krizová intervence, a to u psychického, fyzického, sociálního násilí a fyzického zanedbávání.

Sociální poradenství bylo vyhodnoceno jako nejúčinnější forma pomoci u ekonomického zneužívání, ekonomického a sociálního násilí.

Nejúčinnější metodou odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů byla identifikována metoda získávání informací od poskytovatelů o kvalitě péče.

Vzhledem k závažnosti každého jednotlivého případu týrání, zneužívání a zanedbávání musí pracovníci neziskových organizací poskytovanou pomoc vhodně kombinovat s dalšími formami pomoci. Různorodost případů vede také pracovníky k tomu, že v některých případech musí seniory odkazovat na jiné instituce nebo organizace.

Tato zjištění mohou neziskovým organizacím, které poskytují sociální služby seniorům, pomoci při dalším rozvoji, plánování a realizování sociálních služeb pro seniory.

Dalším doporučením je, aby poskytovatelé a poskytovací personál byli cíleně školeni a vzděláváni ve vzdělávacích programech k problematice týrání

senior , nebo mohou svými znalostmi dokázat v as rozeznat p íznaky týrání, zneufívání a zanedbávání.

Do budoucna by bylo rovn fl vhodné sjednocení terminologie pro týrání, zanedbávání a zneufívání senior v odborných kruzích. Sjednocení pojm p ínese p esn j-í identifikaci t chto jev a bude mít vliv na zkvalitn ní sb ru dat pro zji- ování, pojmenovávání a odhalování tohoto jevu.

Tato práce má poukázat na ú inné formy nabízené pomoci a ú inné metody odhalování týrání, zneufívání a zanedbávání senior z pohledu pracovník neziskových organizací Uvedené nejú inn j-í pomoci vycházejí ze zku- eností pracovník a z mořností a zam ení sociální služby dané neziskové organizace.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJ

BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., WÜNSCHOVÁ, P., BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí, zkušenosti s poskytováním sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*, Praha: Acorus, 2009

CONWAYOVÁ, H. *Domácí násilí, Příručka pro souasně a potencionální oběti*. Praha: Albatros nakladatelství a.s., 2007

ÍRTKOVÁ, L. Senio i jako oběti trestných činů in. *Příloha časopisu Policista* 6/2007 s. XVI

ÍRTKOVÁ, L. VITOUŠKOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů, Příručka pro pomáhající profese*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2007

DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti. Pracovní manuál*. Praha: Vydala Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005

HABART, P., HÁVA, P. Týrání a zanedbávání seniorů, Problém šelder abuseů v zařízeních ústavní sociální péče v ČR. *časopis Zdravotnictví v České republice*. Březen 1/X/2007 s. 22-27

HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha: Tercie, 1996

HARTKOVCOVÁ, H. *Manuálek o násilí*. Brno: Národní centrum zdravotnictví a lékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004

KALVACH, Z., a kolektiv. *Geriatric a Gerontologie*, Praha: Grada publishing, a.s., 2004

LORMAN, J. *Týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů v České republice, Základní fakta*. Zpráva pro radu vlády pro seniory a otázky stárnutí 2005

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005

MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003

MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*. Praha: Portál 2003

MARTÍNKOVÁ, M. *opatné zacházení s osobami pokročilého věku se zvláště s těmi zasaženými k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Postavení a diskriminace seniorů v České republice*, Praha: Focus, 2006

RABUŠIČEK, L. 1998a. *Právní aspekty domácího násilí v ČR*. Sociologický časopis 34 (3): 267-283.

ŘEPA, P. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990

ROZVOJ ANSKÉ SDRUŽENÍ ŽIVOT 90 *Stop násilí na seniorech*. Praha: Život 90, 2006

TOŠNEROVÁ, T. *opatné zacházení se seniory a násilí v rodině*, *Průvodce pro zdravotníky a profesionální pečovatelské pracovníky*, Praha: Ambulance pro poruchy paměti Ústav lékařské etiky 3LF UK Praha, 2002

VENGLÁŠOVÁ, M., *Senioři jako oběti trestných činů*, *Úloha časopisu Policista* 6/2007 s. III

VIDOVIČOVÁ, L., RABUŠIČEK, L., *Výskyt diskriminace a ageismu: úvod do teorie a výskyt diskriminací a ageismu v různých oblastech a dále na pracovním trhu*. Brno: VÚPSV, 2005

VIDOVIČOVÁ, L., RABUŠIČEK, L., *Senioři a sociální opatření v oblasti stárnutí v pohledu České veřejnosti (zpráva z empirického výzkumu)*. Brno: VÚPSV, 2003

VOHRALÍKOVÁ, L., RABUŠIČEK, L., *Senioři v současnosti a zítra*. Brno: VÚPSV, 2004

ZAVÁZALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. Praha: Karolinum, 2001

Zákony:

Zákon . 155/1995 Sb., o d chodovém zabezpečení. Sbírka zákon

Zákon . 108/2006 Sb., o sociálních službách. Sbírka zákon

Internetové zdroje:

Acorus, ob anské sdružení pomoc osobám ohrožených násilím [online]

Odborné sociální poradenství [vid. 2011-12-10] dostupné

na: <http://www.acorus.cz/cz/sluzby/odborne-socialni-poradenstvi.html>

Bílý kruh bezpečí [online] statistiky [vid. 2012-01-10] dostupné

na: <http://www.bkb.cz/o-nas/statistiky/>

Centrum sociálních služeb Praha [online] Intervenční centrum [vid. 2011-

02-10] dostupné na: <http://www.csspraha.cz/intervencni-centrum>

Centrum sociálních služeb Praha [online] Linka důvěry [vid. 2011-12-10]

dostupné na: <http://www.csspraha.cz/linka-duvery>

Dona linka pomoc ob domácího násilí [online] Základní informace

[vid 2011-12-10] dostupné na: [http://www.donalinka.cz/dona-](http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace/)

[linka/zakladni-informace/](http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace/)

Elpida, pro seniory [online] Linka senior [vid. 2011-12-10] dostupné

na: [http://www.elpida.cz/page.php?page=3&PHPSESSID=89fb6d5c519918](http://www.elpida.cz/page.php?page=3&PHPSESSID=89fb6d5c5199187f7f1535f498509187)

[7f7f1535f498509187](http://www.elpida.cz/page.php?page=3&PHPSESSID=89fb6d5c5199187f7f1535f498509187)

Ministerstvopráce a sociálních věcí [online] Národní program p ípravy

na stárnutí na období let 2008 aíl 2012 (Kvalita života ve stá í), [vid. 2011-

11-10] dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/5045>

Rosa Informa ní a poradenské centrum [online] Poradenství [vid. 2011-12-

10] dostupné na: <http://www.rosa-os.cz/o-nas/poradenstvi/>

život 90 [online] Senior telefon žIVOTa 90 - telefonická krizová pomoc

[vid. 2012-01-10] dostupné na: [http://www.zivot90.cz/4-socialni-sluzby/14-](http://www.zivot90.cz/4-socialni-sluzby/14-senior-telefon--telefonicka-krizova-pomoc)

[senior-telefon--telefonicka-krizova-pomoc](http://www.zivot90.cz/4-socialni-sluzby/14-senior-telefon--telefonicka-krizova-pomoc)

P ÍLOHY

Seznam p íloh

1. Dotazník pro empirické -et ení
2. Nej ast j í formy týrání
3. P ehled ú innosti forem pomoci ze strany neziskových organizací
4. P ehled ú innosti metod odhalování týrání, zneuhlívání a zanedbávání senior
5. Nabízená pomoc neziskovými organizacemi v Praze
6. Anotace

Příloha . 1

Dotazník pro empirické -et ení

Týrání						
Formy násilí	Fyzické	Psychické	Sociální	Ekonomické	Sexuální	Celkem
Po et p ípad						
Jaká byla poskytnuta forma pomoci						
	Fyzické	Psychické	Sociální	Ekonomické	Sexuální	Celkem
sociální poradenství						
krizová intervence						
právní poradenství						
pomoc se zprost edkováním azylového bydlení						
pomoc s trestním oznámením						
pomoc p í institutu vykázání						
jiné - vypsát						
Celkem						
Jaká by byla nejú inn j-í forma pomoci - v p ípad více forem pomoci u jednotlivého týrání, ozna te po adí ísly . 1 je nejú inn j-í-nejefektivn j-í						
	Fyzické	Psychické	Sociální	Ekonomické	Sexuální	
sociální poradenství						
krizová intervence						
právní poradenství						
pomoc se zprost edkováním azylového bydlení						
pomoc s trestním oznámením						
pomoc p í institutu vykázání						
jiné - vypsát						

Zneuffivání		
	Ekonomické	Celkem
Po et p ípad		
Jaká byla poskytnuta forma pomoci		
	Ekonomické	Celkem
sociální poradenství		
krizová intervence		
právní poradenství		
pomoc se zprost edkováním azylového bydlení		
pomoc s trestním oznámením		
pomoc p i institutu vykázání		
jiné - vypsát		
Celkem		
Jaká by byla nejú inn j-í forma pomoci - v p ípad více forem pomoci u jednotlivého zneuffivání, ozna te po adí ísly . 1 je nejú inn j-í - nejefektivn j-í		
	Ekonomické	
sociální poradenství		
krizová intervence		
právní poradenství		
pomoc se zprost edkováním azylového bydlení		
pomoc s trestním oznámením		
pomoc p i institutu vykázání		
jiné - vypsát		

Zanedbávání		
	Fyzické	Celkem
Po et p ípad		
Jaká byla poskytnuta forma pomoci		
	Fyzické	Celkem
sociální poradenství		
krizová intervence		
právní poradenství		
pomoc se zprost edkováním azylového bydlení		
pomoc s trestním oznámením		
pomoc p i institutu vykázání		
jiné - vypsát		
Celkem		
Jaká by byla nejú inn j-í forma pomoci - v p ípad více forem pomoci u jednotlivého zanedbávání, ozna te po adí ísly . 1 je nejú inn j-í - nejefektivn j-í		
	Fyzické	
sociální poradenství		
krizová intervence		
právní poradenství		
pomoc se zprost edkováním azylového bydlení		
pomoc s trestním oznámením		
pomoc p i institutu vykázání		
jiné - vypsát		

Příloha . 2

Nej častější formy týrání

1. *Psychické násilí* bylo označeno za nej častější formou násilí v počtu 247 případů, což představuje 54% z celkového počtu zaznamenaných případů *graf . 1.*
2. *Fyzické násilí* bylo druhou nej častější formou, které bylo zaznamenáno ve 104 případech, to činí 26%, *graf . 1.*
3. *Ekonomické zneužívání* bylo třetí nej častější formou s počtem 56 případů, 12%, *graf . 1.*
4. *Ekonomické násilí* bylo čtvrtou nej častější zaznamenanou formou s počtem 26 případů, 7%, *graf . 1.*
5. *Sociální násilí* představovalo 19 případů, což odpovídá pěti procentům, *graf . 1.*
6. *Fyzické zanedbávání* je poslední s osmi zaznamenanými případy a činí dvě procenta, *graf . 1.*
7. *Sexuální násilí* nebylo zaznamenáno

Příloha . 3

Přehled účinnosti forem pomoci ze strany neziskových organizací

Krizová intervence byla označena jako nejúčinnější pomoc u psychického násilí, fyzického násilí, fyzického zanedbávání, *tabulka . 1,2,6.* U sociálního násilí byla vyhodnocena stejně účinnou pomocí jako sociální poradenství, *tabulka . 5.*

Krizová intervence byla označena jako druhá nejúčinnější pomoc u ekonomického zneužívání a ekonomického násilí, *tabulka 3,4.*

Sociální poradenství bylo označeno jako nejúčinnější pomoc u ekonomického zneužívání a ekonomického násilí, *tabulka . 3,4.* U sociálního násilí bylo vyhodnoceno stejně účinné jako krizová intervence, *tabulka . 5.*

Sociální poradenství bylo označeno jako druhá nejúčinnější pomoc u fyzického zanedbávání. *Tabulka . 6.*

Právní poradenství a sociální poradenství bylo vyhodnoceno jako druhá nejúčinnější pomoc u psychického násilí a fyzického násilí. *Tabulka . 1,2.*

Právní poradenství bylo vyhodnoceno jako třetí nejúčinnější u ekonomického násilí, fyzického zanedbávání. *Tabulka . 4,6.*

Jiná forma pomoci (doporučení další pomoci u jiné pomáhající organizace nebo státní instituce) byla vyhodnocena jako třetí nejúčinnější u ekonomického zneužívání, *tabulka . 3.* A jako čtvrtá nejúčinnější u psychického násilí, fyzického násilí, fyzického zanedbávání, *tabulka 1,2,6.*

Pomoc doporučení azylového bydlení nebyla poskytována.

Pomoc s podáním trestního oznámení nebyla poskytována.

Pomoc při institutu vykázaní nebyla poskytována.

Příloha . 4

Přehled účinnosti metod odhalování týrání, zneužívání a zanedbávání senior

1. *Poskytnuté informace od pečovatelů o kvalitě péče*, tato metoda byla vyhodnocena průměrem 1,3 a byla označena za nejúčinnější metodu.
2. *Posuzování kvality péče ze strany rodiny příslušnými zdravotníky a sociálními pracovníky* s vyhodnoceným průměrem 2 byla označena za druhou nejúčinnější metodou.
3. *Osobní dotazování zdravotnického a pečovatelského personálu při osobních návštěvách* bylo klasifikováno průměrným hodnocením 3,6 a označena za třetí nejúčinnější metodou.
4. *Depistážníinnost příslušných pracovníků* byla také hodnocena průměrem 3,6
5. *Dotazování a informace od rodinných příslušníků* s průměrem 4,3.
6. *Informační kampaně zaměřené na problematiku týrání, zneužívání, zanedbávání* vyšla průměrem 6.

Příloha . 5

Nabízená pomoc neziskovými organizacemi v Praze

Občanské sdružení život 90 nabízí zejména telefonickou krizovou intervencí, sociální pomoc, pomoc se sestavením bezpečnostního plánu, poskytnutí informace o institutu vykazání, pomoc s vypracováním bezpečnostního plánu.¹⁰⁶

Bílý kruh bezpečí poskytuje sociálně právní poradenství, psychologické poradenství, vypracování bezpečnostního plánu, podávání informací o dalších službách.¹⁰⁷

Krizová telefonická linka Dona poskytuje telefonickou krizovou intervencí, sociálně právní poradenství v etn seznámení klienta se sociální sítí záchranných služeb. Konzultuje a nabízí individuální bezpečnostní plán, vyhledává s klientem postup při řešení jeho situace.¹⁰⁸

Elpida o.p.s. provozuje linku, která je bezplatnou a anonymní telefonickou službou určenou především pro seniory. Podporuje je v náročných životních situacích, poskytuje potřebné kontakty na navazující služby a instituce.¹⁰⁹

Acorus o.s., pomoc osobám ohrožených domácím násilím. Poskytuje odbornou pomoc, která je zaměřena na překonání krizové situace i nepříznivé sociální situace osobám, které jsou ohroženy domácím násilím.¹¹⁰

Informační a poradenské centrum ROSA poskytuje odborné sociální poradenství, sociálně právní poradenství, terapeutickou pomoc ženám, které jsou obětí domácího násilí. Pomoc směřuje ke stabilizaci a posílení kompetencí v ohrožující situaci a návrat do bezpečného života.¹¹¹

---

¹⁰⁶ www.zivot90.cz

¹⁰⁷ www.bkb.cz

¹⁰⁸ www.donalinka.cz

¹⁰⁹ www.elpida.cz

¹¹⁰ www.acorus.cz

¹¹¹ www.rosa-os.cz

Centrum sociálních služeb Praha - Pražská linka d v ry poskytuje telefonickou krizovou pomoc a základní poradenství okamžitě a po celých dvaceti i hodin; telefonujícímu je pomoc poskytována anonymně. Na tuto linku se mohou obrátit lidé, kteří se ocitli v krizové situaci, jsou v ohrožení trestné činnosti (např. domácí násilí, týrání a zneužívání, šikanování aj.) a osoby, které se dostanou do tíživé sociální situace.¹¹²

Centrum sociálních služeb Praha - Intervenní centrum (pomoc obtem domácího násilí) je povinno dle zákona jako první zkontaktovat osobu, která je ohrožena domácím násilím, do 48 hodin od doručení zprávy od Policie s úředním záznamem o vykazání násilné osoby ze společného obydlí. Poskytuje pomoc také na základě žádosti osoby, která je ohrožena domácím násilím. Poskytuje odborné psychologické poradenství, krizovou intervenci, sociálně právní poradenství, podporu při jednání s policií, pomáhá zajišťovat spolupráci s dalšími institucemi.¹¹³

---

¹¹² www.csspraha.cz

¹¹³ www.csspraha.cz

Příloha . 6

Anotace

Příjmení a jméno autora: Trachta Pavel

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie a andragogiky, Filozofická fakulta

Název bakalářské diplomové práce: Seniori jako oběti týrání, zneužívání, zanedbávání

Vedoucí práce: Mgr. et. Mgr. Matěj Bulant, PhD

Poděť znak : 96 896

Poděť p íloh: 6

Poděť titul poufíté zdroj : 24

Klí ová slova: Seniori, týrání, zanedbávání, zneužívání, fyzické násilí, psychické násilí, sociální násilí, emocionální násilí, sexuální násilí, ekonomické násilí, formy nabízené pomoci.

Bakalářská práce se zam uje na problematiku týrání, zneužívání a zanedbávání senior . Teoretická ást vymezuje pojmy senior a právní úpravu d chodového v ku. Podrobn ji se zabývá pojmy násilí, týrání, zneužívání, zanedbávání a p í inami týrání. Záv r teoretické ásti se v nuje mofné ú inné pomoci, poukazuje na ú inné zp soby odhalování tohoto jevu a seznamuje s nabízenou pomocí neziskových organizací. P edm tem zájmu praktické ásti je empirickým –et ením zjistit nej ast j–í p ípady týrání zneužívání a zanedbávání senior , identifikovat nevhodn j–í a nejú inn j–í formy pomoci ze strany neziskových organizací a stanovit nejú inn j–í metody odhalování tohoto jevu.

Keywords: Seniors, abuse, neglect, abuse, physical violence, psychological violence, social violence, emotional violence, sexual violence, economic violence, forms of assistance offered.

My bachelor thesis is focused on the issues such as maltreatment, abuse and neglecting of elderly people. The theoretical part defines the concepts of senior and legal adjustment of retirement age. It deals with concepts of

violence, maltreatment, abuse and the causes of maltreatment. The conclusion of the theoretical part applies to possible effective help. It indicates effective causes of revelation of this phenomenon and it informs us about offered assistance of non government organisations. The subject of interest in practical part is empirical investigation into the most frequent cases of maltreatment, abuse or neglecting of elderly people and identification of the most convenient and efficient forms of assistance from the NGO's side and determining the most efficient methods to detect this phenomenon.